Proletari din toate țările, uniți-vă!

REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

LUCEAFĂRUL

ANUL XII
Nr. 25 (373)
Simbătă,
21 iunie 1969
8 pagini — 1 leu

Tineretul și pacea

În anotimpul consacrat a fi al florilor și al vacanței, tineri din toate colțurile continentului și-au dat întîlnire la Snagov în jurul unei mese rotunde privind „Rolul și contribuția tineretului la realizarea unui climat de pace și securitate în Europa".

Ideea acestei întîlniri și ducerea ei la împlinire aparțin Uniunii Tineretului Comunist și, ca o revistă a scriitorilor tineri, nu ne putem manifesta decît bucuria că țara noastră găzduiește un forum al Tinereții. În Snagovul legat de amintirea somptuoasă a Stolnicului — cărturar se vorbește în toate graiurile Europei despre premizele consolidării unui prezent al păcii și al fraternității între popoare, despre viitor. Un viitor pe care generații de tineri vor să-l imagineze în culorile păcii și mai ales vor să și-l apropie cu nădejdea că prin conjugarea tuturor forțelor se va realiza un climat universal în care cele mai nobile năzuințe ale umanității să fie realizate.

Se poate vorbi ca despre o realitate istorică despre faptul că generația tînără constituie pretutindeni o puternică forță socială, capabilă să se pună în mișcare în slujba ideilor de libertate, pace și progres, motor cu fine angrenaje, al înnoirilor. Și nici o altă idee nu are capacitatea de a strînge sub un steag unic forțe disparate ca ideea păcii. La Snagov își exprimă opiniile cu combativitatea și strălucirea specifice tinereții comuniști, socialiști, radicali, liberali, conservatori, catolici, tineri preocupați să contribuie la dezvoltarea spiritului de solidaritate internațională.

Mesajul tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al C.C. al Partidului Comunist Român, adresat „Mesei rotunde" a exprimat în modul cel mai convingător idei care care pot sta la baza discuțiilor de la Snagov : „O contribuție de preț puteți aduce voi, tînără generație, la lupta pentru desființarea blocurilor militare, lichidarea bazelor militare străine, retragerea tuturor trupelor de pe teritoriile altor state în limitele frontierelor lor naționale și renunțarea la orice manifestări și demonstrații de forță care alimentează atmosfera de încordare și suspiciuni între state și exercită o influență deosebit de negativă asupra vieții internaționale. Este de la sine înțeles că în înfăptuirea acestor deziderate, ca și a măsurilor de dezarmare, cei în primul rînd interesați sînteți voi, tinerii pentru că povara înarmărilor afectează viața voastră de azi, posibilitatea de a vă pregăti de a vă afirma, pentru că un nou război ar lovi adînc în viitorul vostru, în năzuințele voastre nobile spre progres, spre o viață mai bună".

Tinerii participanți la „Masa rotundă" vor avea prilejul să cunoască realitățile țării noastre și să se convingă de faptul că România este un stat care militează prin toate mijloacele pentru impunerea păcii în lume, pentru realizarea unui climat de destindere și cooperare între state. Avem bucuria să constatăm că și la recenta consfătuire a partidelor comuniste și muncitorești de la Moscova activitatea delegației române a fost extrem de laborioasă în spiritul respectului reciproc și al neamestecului în viața internă a unor alte partide. Tovarășul Nicolae Ceaușescu a formulat cu limpezime gînduri care preocupă întregul nostru popor, care au fierbințea adeziune a țării și implicit a muncitorilor scrisului.

Iată de ce vedem în „Masa rotundă", de la Snagov, încă un prilej de contacte constructive între tineri, încă o confirmare a tradiției care face din pămîntul României socialiste o ideală gazdă a păcii.

LUCEAFĂRUL

Modelaj de Isac Mihaela, cl. V

(Acest număr al revistei este ilustrat cu reproduceri după lucrări de modelaj ale elevilor de la Școala de muzică și artă nr. 3 din București)

SPRE EMINESCU

Și în gîndu-mi trece vîntul capul
arde pustiit.
Aspru rece sună cîntul cel etern
neisprăvit.

Stau aici, în Pădurea Neagră / la izvoarele Dunării în miez de noapte în vestmintele lui Andrei Mureșanu visătoriu așezat pe un trunchi putred. Tresare miază-noaptea în inima de-aramă / a turnului de piatră.

Izvoarele murmură, cresc și se revarsă, cerul e împînzit de înspăimîntătoarea depărtare. Ce se naște acum, mîine va legăna corăbiile către mare și în altă noapte va povesti acolo lîngă mormînt, despre taina lumilor de necuprins.

Mormîntul lui Eminescu la marginea mării primește o dimensiune care trebuie să intre de acum cu drepturi legitime în spiritualitatea noastră ca piatră de temei. Cum s-a întîmplat că am ajuns ? Că sîntem, iată, în fața nemarginilor, că s-a scurs atîta amar de vreme în urmă și că, iată, leagănul cosmic ne primește în straiele lui de somn zîmbind Paradisului.

Teiul lui Eminescu ce-și scutură creanga mereu, în floare într-una, nu-i niciodată un tei neîmplinit, în drum, în început ci în plin iunie cînd miresmele curg îmbătînd universul. Nu-i faza de fluviu de izvor ci faza de revărsare, faza de intrare în ritmul cosmic al legănării în sînul mării. Păstorul din Miorița nu-i un căutător, un neîmplinit un analitic mînat de voință spre a dobîndi loc și siguranță în ordinea elementelor ci un împlinit care are „oi mai multe mîndre și cornute" El a ajuns așadar la marginea mării *unde moartea poate să se întîmple, fără părere de rău. Convertirea sfîrșitului în nuntă cosmică din prea plinul vieții pămîntești se revarsă în cealaltă viață, floarea, summum-ul ceea ce nu ține de acest* hic et nunc *cum au băgat de seamă și alții. Eminescu a întîlnit în Germania acelor ani de studii tocmai agonia pe baza voinței a individului ce vroia cu forțe proprii să se detașeze de lume. Schopenhauer era un astfel de individ întunecat al luminii ce crește și îndrumă. Contactul lui Eminescu cu o astfel de puternică întunecată încercare individuală de a izbîndi pe cont propru așadar în univers putea fi atrăgătoare. Cît de atrăgătoare a fost această beție pentru Nietzsche și Wagner nu-i momentul să explicăm aici, cert este că și Eminescu a luptat o vreme în linia unei anumită din care s-a despins cu greu și încîlin să socot că întîlnirea lui acasă precum a lui Kierkegaard are o justificare cu totul în jurul lui Eminescu. Astăzi putem vedea clar că starea spirituală a Germaniei acelor vremi nu era dintre cele mai fericite. Acel Untergang era cuasat destul și ce a urmat după aceea a fost un sfîrșit al metafizicii cum constată însuși Heidegger.*

Ceea ce se vede imediat este că Eminescu este o forță, un simțitor puternic întemeiat în structura unei spiritualități mature și sănătoase. Nu-i nimic decadent, obosit, întunecat într-un vecinic sfîrșit în făptura lui. Ca tînăr îi vom vedea clar arzînd împotriva lumilor corupți și a epigonilor. Acelaș tineret ce bate astăzi ulițele Parisului sau ale Romei incapabil de ură sau iubire de dăruire sau înțelegere îl înfiera Eminescu în numele forței responsabile, angajate în ciclul cosmic. Treptata desprindere de lume a poetului după ce înțelesese că „În sămînța dulce a răului s-a pus putere de viață". și că „rău și ură dacă nu sînt nu este istorie" îi va duce în acel nucleu central în acel spațiu limită eminescian în care viețuie luceafărul între om și dumnezeu în acea stare de nesiguranță cosmică, de neputință care poate înflori lumea o clipă dezgropind-o din „pustiile de jele" *(Memfis).*

Starea asta, „pustiile de jele" o socot ca starea poetică centrală a creației eminesciene, această părere de rău după o pierdere necesară. Eminescu se afla încleștat între două dimensiuni, lumea în pustiire și demiurgul personalizat, incapabil să opteze în plină forță. Opțiunea se întîmplă într-o creștere mai tîrziu la marginea mării cînd nunta e începută și pacea eternă înfășoară lumile.

Poemul eminescian urmărit pas cu pas este un eșec. La început poetul se aprinde pentru un fapt o persoană pentru a salva, a înălța, a smulge din valurile pustiitoare ale morții esența spre lumina adevărată și nepieritoare ; apoi urmează negarea acestui avînt (ca în Venere și Madonă) și concluzia amară a neputinței desprinderii lucrurilor din circuitul lor mărunt supus ruinei.

Poezia este un eșec precum întreaga artă întrucît nu poate ridica în durată veșnică ceea ce nu-i făcut pentru veșnicie. Pustiile de jele în care se destășoară lumile naluci (Egipetul) nu pot opieri nicicum temei de durată și poetul este tocmai acest contemplator pătruns de plinsul care contemplă nepătrincios această pustiire. Poziția cosmică a lui Eminescu este tocmai cea a Luceafărului, între un Demiurg de nepătruns și între o ruină norocoasă ce se macină în cercul ei strîmt, mirat că în mijlocul așa s-a pus totuși putere de viață. Actul pustiirii așadar este un act de cunoaștere, act de purificare acea nemurire rece la care ajunge luceafărul este fructul pustiirii efemerului. Lumile cu vremelniciile lor au pierit în pustiile de jele, fața eternă s-a curățat. Între Demiurg și pulbere tremură această frunză nemuritoare cu sămînța jeluirii desprinsă din umbra pustiei ce vremuiește acolo jos umilă. În ascetica răsăriteană adînc cunoscută și țesută în structura lui Eminescu experiența pustiei are tocmai acest înțeles — aurul se separă de pămînt.

Numai os și spirit este ascetul — numai lumină în veșnicie, contemplație și așteptare întru nădejde și iubire. Pustia este o necesitate dimensional eskatologică pe care spiritualitatea răsăriteană o opune avîntului orb al voinței ce mină individul spre obîrșii pentru a se întemeia împotriva Demiurgului.

Viața mea curge uitînd izvorul *spune Eminescu din tinerețuri, pentru că izvorul nici nu contează întratîta, mai important este sălașul ultim după ce urmele s-au pustiit și începe nemărginirea. La marginea mării a avea mormîntul înseamnă a fi Luceafăr, înseamnă a fi uitat izvorul, înseamnă a fi biruit pustia. Ești ajuns. Vămile pustiei sînt străbătute, de aici încolo este veșnicia, pustiile de jele s-au stins, bocetul s-a potolit, au rămas doar lacrimile ce tremură curate în ether nemuritoare pline de dor și pustietate pură în stare de-a dărui lumii mereu același avînt spre uitare și înălțare către locașurile Demiurgului devenit Tată fiului trecut prin focurile purificatoare ale pustiei de jele a cunoașterii.*

Ion ALEXANDRU

10 iunie 1969
Freiburg

Însemnări de atelier

Convenția inimii

„Cînd s-a născut Ptolemeu
pămîntul nu era în nici un fel
cînd a murit
pămîntul era drept ca palma"

astfel gîndește Nichita Stănescu în „Laus Ptolemaei" sau aș spune, și astfel se îmbracă orgoliul unui poet. Această strofă a stat la începutul (sau poate la sfîrșitul ?) unei meditații a mea despre ceea ce s-ar putea numi : orgoliu al individualității. Despre aceasta se pot spune multe lucruri poate adevărate și, și mai multe, false. Eu aici vreau să exprim doar o singură idee : orgoliul, credința în propria-ți vocație este singura scuză a unei creații, prima și ultima ei legitimare. Oscar Wilde, în superba prefață la „Portretul lui Dorian Gray" spune, printre altele (citez din memorie) : „Singura scuză a unui viciu este ca cel care-l are, să-l admire la nesfîrșit". În acest fel, talentul sau dorința de a crea poate fi luat și ca un viciu. Și poate că și este. Dar numai într-un anumit fel.

Am recitit de curînd „Laus Ptolemaei" pentru că, dincolo de valoarea cărții (pe care n-o discut aici, nu pentru că nu sînt critic, dar pentru că nu îmi îngădui acest lucru) această carte are ceva „particular" să-i zicem, ceva care o distinge de alte cărți bune de poezie apărute, să zicem, tot anul trecut. Astfel îmi explic că am recitit-o de cîteva ori (evident puteam s-o recitesc și numai pentru ceea ce numim valoarea poeziilor sale) acest lucru m-a făcut să scriu aceste rînduri și poate să n-o uit. (Pentru că lucrurile „frumoase" se pot uita uneori.) Există deci aici o „idee teribilă" să spunem, am putea zice „teribilistă", dar ar fi fals, pentru că e vorba pur și simplu de o „idee teribilă", ceva ce aș putea denumi, cu o noțiune uscată, **anistorismul** lui Nichita Stănescu.

Așa cum există în sfera animală ființe, microbi care trăiesc în absența aerului, ființe anaerobe, astfel, poetul în această carte, în mod speculativ dar și existențial aș spune, printr-o metaforă de-o rară originalitate, trăiește în afara istoricului, această categorie „zeu" al timpurilor moderne. Este evident o „punere în ipoteză" dar de-un anume fel, pe care autorul (acestei **ipoteze**) o trăiește cu toată ființa sa de carne, ca și cum, riscînd o metaforă, un om viu ar încerca să învie un cadavru, lăsînd să circule prin venele moarte, sîngele său roșu și viu, într-o transfuzie absurdă. Reîntoarcerea la ideea geocentristă ptolemeiană (în universul metaforei poetice, evident) arată poate, oboseala de rațiune a veacului nostru, neîncrederea finală în ceea ce numim „prelungirea brațului omenesc", adică în unealtă, mai bine zis în unealta transformată în obiect, oboseala față de cultul obiectului. Este aici — tot în cadrul metaforei artistice — și o respingere a experimentului și poate chiar a experienței — fără de care nu numai știința, dar nici arta nu ar putea fi — pentru că, nu-i așa, curbura pămîntului a fost „experimentată" cum ar zice Nichita Stănescu „cu o ardere pe rug" ? Și ce poate fi mai aproape de experiență decît „bunul-simț" ? Deci iată, o respingere a bunului-simț, din care se naște poezie. În acest volum, care susține o idee poetică atît de paradoxală, bunul simț este opus rațiunii, cu preferința polemică pentru primul termen ; este poate discutabil felul în care e înțeleasă aici această expresie — de bun simț — dar, deja situarea pe un plan în pierdere, a rațiunii, este un cîștig, cred eu, pentru starea de grație Revelația (și demonstrația prin experiment și bun simț) a heliocentrismului, apariția cartezianismului, pozitivismului, a neopozitivismului, pragmatismului, etc. este negată aici, cu un gest „teribil" cum spuneam mai sus, și reîntoarcerea la Ptolemeu sună ca o regăsire a orgoliului pur al individualității, al umanității, e aici, intuiesc eu, o altă față a prometeicului în luptă cu alte zeități ce populează acum olimpul modern : primatul rațiunii, tirania experienței și poate, mai presus de orice, Obiectul (pe care-l scriem cu majusculă așa cum obișnuiau să caligrafieze simboliștii substantivele lor sacre (da, obiectul perfect și tiranic, această oglindă în care omul modern se privește uneori cu spaimă). Este oare spaima faimoasa angoasă, tutore sau herald al omului modern ? Nichita Stănescu nu o crede și recade, într-un mit al copilăriei, al geniului vizionar al omului, în geocentrismul afectiv ca într-un orgoliu vital (așa cum visa Eminescu la „omiepatrusute") la vîrsta aceea sentimentală a omului cînd această planetă de lut putea fi un centru fix, cînd în jurul inimii omenești se învîrteau stelele colosale ale posibilului, ale realului. „Laus Ptolemaei" mi se pare, dincolo de versurile sale a căror valoare poetică nu îndrăznesc să o cunosc, o neașteptată memorie a unui orgoliu înecat în milenii și extraordinar de viu, de aproape, de prezent, de partizan, aș spune, al ideii omului respins mereu de zidurile galaxiilor mereu spre el însuși, spre centrul inimii, sau al convenției inimii sale spre care se apleacă apoi astrele, într-o mișcare ilogică și metafizică, vasală, în ritmul valurilor unui ocean care se ridică fără oboseală, timp de milenii, spre un singur mal, absurd.

Nicolae BREBAN

CRONICA LITERARĂ

ion pop

AVANGARDISMUL POETIC ROMÂNESC

Mișcare menită să contravină și să irite, avangardismul are nevoie în măsură mai mare decît multe alte fenomene literare, de cercetarea și aprecierea istoricului. Iar acest istoric trebuie să aparțină posterității, pentru ca judecata să fie pură, așa cum a contemporanilor nu a putut fi. Lucrînd cu pasiune vizînd pasiunile, avangardiștii împiedecau funcționarea ponderată calmă a spiritului critic, și o făceau cu bună știință, cu premeditare, ca unii ce-și vedeau unicul sens al existenței în dezacordul și oprobriul general.

De foarte multe ori soarta creatorilor nu stă pur și simplu în valoarea lor, în adevărul estetic al operei, ci, în simplul hazard care decide existența sau absența unei personalități critice puternice, care să impună o serie coerentă de artiști. În acest moment de pildă s-ar putea scrie o istorie a istoriei literaturii române, în care s-ar vedea capacitatea de transfigurare, care poate fi sinonimă cu capacitatea de creație dar și cu capacitatea de denaturare, a marilor autori de istorii literare. Cite valori artistice cel puțin incerte nu au intrat în istoriile literare pentru a umple locurile goale din spatele unor titluri și a susține prin prezență și cantitate, instituirea vreunei direcții sau a vreunui curent ! Cîți inși nu ar fi rămas în meritatul anonimat dacă șansa nu i-ar fi plasat în apropierea unui mare autor de liste de autori, folosindu-le tocmai lipsa de formă interioară care-i făcea apti să se muleze pe tipare ideologico-artistice constituite ? Cîți creatori sînt printre multii sămănătoriști sau poporaniști sau „zburătoriști" enumerați și portretizați de istoriile literare ?

E cert că marii creatori se situează printr-o evidențe, că prin ei adevărul lucrează fără întrerupere și fără abatere, că prin ei adevărul lucrează asupra totului unei literaturi prilejuindu-i experiențele de bază, determinîndu-i axele fundamentale ale cunoașterii de sine. Dar nici o literatură nu se rezumă la marii creatori, fărîmele de excepție, născute în ritmul exasperantei lipse de grabă pe care numai veșnicia îl poate legăna. Orice literatură umple lungile absențe căscate în urma geniilor, spațiul așteptării, cu nostalgii și veleități, cu realizări importante sau mărunte sau chiar iluzorii, care au însă toate același sens adînc : credința și speranța.

Avangardismul face parte din puținele mișcări literare realizate de artiștii înșiși, fără ca vreo personalitate critică să fi fost la originea sau în fruntea ei. Pentru că a urmărit scandalizarea, pentru că s-a opus nu numai oficializării ei, ci și definirii, complement obligatoriu al recunoașterii pentru că a primit în rîndurile ei numai artiști, avangarda are nevoie de posteritate, pentru ca existența ei să nu se fi consumat în zădărnicie.

Ion Pop, deși nu o afirmă, pleacă, e limpede, de la premiza că avangardismul a avut o contribuție reală la istoria literaturii noastre și că ea nu a fost încă precizată. Dincolo de extravaganțe și excentricități, de teribilisme și absurdități, avangarda a însemnat ceva, a adus un climat, o psihologie, un stil în viața literară, a lansat idei, crezuri, despre artă, a provocat explozia unor talente, nașterea unor opere. Structura studiului lui Ion Pop, sugerează ideea că această contribuție este dublă, ea manifestîndu-se paralel în planul concret al existenței literare și în planul abstract al literaturii (al valorilor). Secțiunile lucrării, în ciuda titlurilor lor neutre, convenționale („Probleme ale avangardei literare", „Dicționar poetic avangardist") sînt foarte aproape de a fi etapele unei demonstrații necesare și pînă acum inedite asupra dualității a ceea ce se numește „avangardism". Ion Pop era în măsură, era îndreptat să afirme că prin acest termen se suprapun două realități distincte : o mișcare și o literatură.

Această posibilă teză conține în latență și o premiză metodologică : cele două planuri — al existenței literare și al operelor literare — trebuiesc abordate cu mijloace diferite, iar studierea lor nu trebuie să vizeze reducerea unuia din celălalt. Punctul lor de incidență sînt indivizii, iar în aceștia „agentul" avangardismului și creatorul coexistă. Ori procedura lui Ion Pop este alta.

Secțiunea destinată „mișcării" implică premiza (din nou autorul lasă să se deducă ceea ce trebuia neapărat afirmat) conform căreia ar exista o suprafață ideologică accidentată sau chiar haotică, ce ar justifica definirea avangardismului ca fenomen al ideologiei literare. Numai o asemenea premiză ar explica stabilirea cercetării exclusiv în planul declarațiilor, al programelor și manifestelor, al încercărilor de autodefinire și autosituare ideologic. Dar Ion Pop nu ignoră faptele reale și nici nu le forțează. Acolo unde domnește nestatornicia și dezordinea, nu-și închipuie consecvență și rigoare. Deși are nostalgia sintezei, nu este insensibil la forța de iradiere și dinamizare care emana din realitate, tocmai atunci cînd integrarea în sinteze logice este imposibilă. Dacă ar fi mers pînă la capăt pe drumul la care faptele îl obligau, dacă ar fi tras ultimele concluzii în urma numeroaselor constatări înserate în text, Ion Pop ar fi trebuit să afirme că avangarda — curent sau direcție ideologică, în realitate nu există. Din datele oferite de studiu din propozițiile izolate ale autorului rezultă limpede caracterul eterogen și ne-specific al propozițiilor avangardei (Futurismul, dadaismul, constructivismul, suprarealismul sînt orientări eterogene, și programele lor conțin nu odată propoziții simboliste, sau romantice sau general-moderne, deci ne-specifice).

Există și aici la Ion Pop afirmații și mai ales sugestii pline de interes. Numai că autorul nu înaintează pînă la ultimele consecințe, lasă multe idei în stadiul de posibile afirmații, astfel că o cercetare întreprinsă cu mare seriozitate și cu reală capacitate de a uita „ideile primite" este întreruptă sistematic în pragul concluziilor normale. O anume moderație și prudență face că autorul să evite în genere rezultatele finale ale operației sale, nu numai prin întrerupere, ci chiar prin inversarea etapelor. De multe ori în loc de a pleca de la fapte pentru a ajunge la concluzii teoretice, Ion Pop evoluează invers : cercetarea sa începe — curios — cu însăși definiția avangardei iar etapele următoare sînt dictate de existența unor „trăsături definitorii", anterior stabilite și transmise (relația cu tradiția, problema visului, a imaginii, etc.).

În interiorul fiecărui capitol, adică în fiecare etapă a cercetării fenomenului avangardist, se consumă un eșec : unghiul de abordare se dovedește incapabil de a furniza aspecte definitorii, cercetarea se termină în eterogen și ne-specific. Dar acest eșec este și un succes — paradoxal — al lui Ion Pop, pentru că nu decurge din incapacitatea istoricului de a atinge sinteza, ci este dictat de fenomenul însuși. Prezența acestui eșec este chiar garanția respectului față de realitate, a capacității de a străbate ficțiunile plăcute inteligenței ordonatoare pentru a atinge faptele. Numai că acest eșec se putea converti : dacă s-ar fi consumat în prealabil „ne-public", dacă ar fi devenit premiză, ar fi putut genera o întreprindere originală, care să identifice altfel fenomenul avangardist.

Dacă identitatea sa nu poate fi stabilită în planul ideologiei, dacă determinarea sa istorică este discutabilă (există un avangardism simbolist, există unul postbelic), poate că avangardismul este manifestare — continuă sau intermitentă a unui tip de sensibilitate, sau a unei structuri artistice, sau a spiritului literaturii, ce se întoarce periodic asupra sa, încercînd regăsirea prin negație. Sau poate că avangardismul ar trebui întîi descris ca strict fenomen al existenței literare. Poate că monografiile revistelor Contemporanul, Integral, Punct, Unu, etc., întreprinse cu rigoare și exactitate, renunțîndu-se la creație, chiar la sinteză, așa cum s-a procedat în cazul „Literatorului", ar fi mai urgente și mai elocvente, dată fiind densitatea dezordonată a domeniului.

Desigur în acest mod ajungem la absurdul ridicol de a-i reproșa lui Ion Pop că a scris un studiu asupra „avangardismului poetic românesc" înainte de a fi scris de pildă monografiile sistematice ale tuturor publicațiilor de avangardă. Dar sînt momente în care absențele capătă viață — o viață iritantă — și acte care trezesc sicîitor regretul altora, neîmplinite. Studiul lui Ion Pop suferă de lipsurile istoriografiei noastre literare.

★

Dar adevărata viață a unei literaturi este cea abstractă și întotdeauna imaginară. Aici se petrec apariții, ratări, degradări sau morți ideale, adică marile evenimente. (Mai emoționant decît existența unei grupări, cu reviste, manifeste, polemici, etc., putea fi eșecul unei categorii de pildă pentru care spiritualitatea națiunii în cauză nu este dotată, sau declinul unei specii, sau degradarea unui tip). Și această adevărată viață nu poate exista decît prin sublimarea ființelor de carne și sînge în consistența fără moarte a operei. Atunci adevărata istorie a literaturii este istoria operelor, iar obiectul esențial al cercetării este fapta individului creator. Aici istoricul nu mai este doar cercetător, pentru că domeniul pretinde alte operații, alte facultăți, singura cunoaștere posibilă aici fiind revelația.

Privită ca sursă de opere, avangarda constă dintr-o sumă de latențe — scriitorii aderenți, iar acestia sînt interesanți nu prin apartenența la grup, nu prin ceea ce este în ei comun și reprezentativ, ci dimpotrivă, prin ceea ce îl distinge pe fiecare și-l obligă la sacra solitudine a creatorului. Urmuz, Tzara, Vinea, Voronca, Geo Bogza, etc. sînt sau nu sînt valori ; faptul că reprezintă sau nu o direcție este secundar. Individul este unica matrice reală a valorii artistice ; existența unei grupări, a unui climat sau chiar a unei direcții literare, va putea doar influența nașterea operei ; nici o dată un artist nu se va explica printr-o grupare, nici o dată o operă nu se va explica în vreun fel. Ea va fi sau nu va fi.

Ion Pop nu reduce poezia avangardiștilor la propozițiile avangardiste pentru că este imposibil. Și totuși metoda sa răsfrînge această tentativă imposibilă. Poeții aleși nu sînt urmăriți ca personalități închise și autonome : ei nu sînt cercetați decît pe anumite perioade și aspecte ale creației lor care promit coincidența cu postulatele avangardiste. Din nou Ion Pop dovedește putința de a ajunge la adevăr și respectul adevărului : niciodată nu forțează suprapunerea operelor peste propozițiile teoretice, nici o dată nu omite să precizeze, așa cum este necesar de cele mai multe ori, că doar realizările minore sau neviabile se suprapun programelor. Așa încît din nou între calitățile și metoda autorului intervine un dezacord — între capacitatea de a disocia valoarea și modalitatea de lucru care-i limitează și-i deviază accesul la valori.

De fapt cartea lui Ion Pop acceptă să ilustreze o concepție și sugerează în același timp că ea nu este proprie autorului. Afilierea scriitorilor la o direcție, cercetarea lor ca reprezentanți ai unor atitudini ideologice, implică o anume condiționare a artei, un fel al determinismului, pe care apoi analiza critică îl neagă.

Dacă există un destin comun al avangardiștilor, acesta este destinul recunoașterii circumspecte, secret ostile și ironice, deci destinul ne-meritat. Ori datoria istoricului literar este să creeze destine meritate, adică să recunoască adevărul, să-i dea formă, deci circulație. Iar adevărul artistic nu este decît individual. Adevărurile colective țin de alt plan, al existenței, al culturii, etc. și cînd istoria literară se ocupă de ele, ar trebui poate să se cheme istorie „prealabilă" și nu istoria literaturii care este istoria operelor, deci act final.

Ilina GRIGOROVICI

VIS

Alunecați din mătasea somnului în visul lung al zilei pe care-l rup și-l pun în buzunări sau pe botul cît o măslină al cîinelui sau în arbori unde se urcă să scuture fum de aur de pe crengi, ei știu cuvîntul fermecat la auzul căruia șotronul se ridică în picioare și dansează, iarba se schimbă într-un cal cu o sabie atîrnată de gît, nucii se schimbă în palate și rîurile se fac trandafiri și curg printre iepuri cu obrajii umflați de rîs. Ce să mai discutăm, fiecare băiat blond și cu genunchii zdreliți și fiecare fetiță cu șort albastru, rupt din bucata aia de cer în care se culcă luna, are în slujba lui un pitic cu o nuia cu greieri. (Treaba e sigură, mi-a strecurat secretul la ureche elevul Radu Băieșu care s-a războit un an întreg cu litera s și a trecut acum în clasa a doua și-l pronunță pe s tot cu codiță de șoarece). El o scutură ușor și imediat vin spre tine niște coli de hîrtie sau un zid de casă (văpselele și turta dulce rămîn în seama părinților) — și de aici încolo sufletul e un geam așternut cu fiori ale gerului sau cu patru raze de soare prin care trec păsări, boboci de lumină, visini, împărați, domnițe, lei cu mustăți de pisică sau cîte-un zmeu subțire și nătîng. Copiii le dau ființă și trup din linii neterminate, vesele sau pedepsite și noi oamenii mari (mai puțin tovarășii din secția plastică a Editurii Meridiane) privim uimiți și vrăjiți lumea de basme din careeam sărit pentru totdeauna...

Dacă-n fiecare oraș de pe pămînt ar fi o stradă cu case zugrăvite de copii n-am mai avea frica nopților.

Fănuș NEAGU

Modelaj de Ciobanu Andrei, cl. V

RESTITUIREA INOCENȚEI

Arta copiilor este un termen acceptat tot mai des ca atare, o zodie a creației cu semne sigure de revenire la izvoarele pure ale concepției, despovărate de dogme estetice, la o descoperire a lumii, a obiectelor și a ființelor prin intermediul emoției imediate. Este o lume miraculoasă, trăind din spontan și din inocență străbătută de un umor care aparține numai copilăriei, reprezentărilor ei, în mare parte stîngace, lipsite de coordonare între gîndire și gest, fără experiență în ceea ce privește calculul distanței și al volumelor, dar o lume cu atît mai fantastică.

Reproducerile după modelaje publicate în revistă aparțin toate unor copii între 10 și 13 ani, elevi la Școala de muzică și artă. I-am urmărit ca profesor de modelaj timp de trei ani și tendințele contrarii, atît de evidente în aceste imagini, cum ar fi forța și slăbiciunea, balansarea între real și ireal vădesc o notă dominantă a întregii lor activități. Cred de altfel că sursa și secretul manifestărilor artistice ale acestei vîrste se datorează tocmai capacității excepționale de integrare în real și, tot-odată, aptitudinii de evadare în fantastic printr-o stare sufletească încandescentă, tensionată la maximum. Tocmai din aceste motive supravegherea copiilor-artiști trebuie să evite cu tot dinadinsul intervenția directă, brutală, copiii trebuie lăsați să lucreze singuri, imixtiunile sînt catastrofale, tonul cerut este colaborarea și nu directiva. Fiindcă această vîrstă, în egală măsură a negativismului și agresivității poate și trebuie să conserve ceea ce-i este propriu, drept valoare artistică cu caracter cert. Pentru că dacă acești copii, la vîrsta pe care o au, nu se pot lansa încă în lucrări de sculptură de mari proporții și nu pot utiliza materialele finite, dificile și rebele ne obligă însă să asistăm prin bucățile de argilă pe care le supun dorințelor lor de a se exprima în plan artistic la o redescoperire a modelajului în adevăratul sens al cuvîntului. Aceste eboșe au o valoare care ne-o amintește pe aceea a statuietelor de Tanagra, o valoare datorită perfectei lor unități, modelajului chiar dacă sînt adăugate detalii și accesorii cu un sens foarte sigur al umorului.

Șerban CREȚOIU

breviar

FLORICA MITROI
„Rugăciune către Efemera"

Starea de spirit a poetei în Rugăciune către Efemera *(Editura tineretului, colecția „Luceafărul" 1969) este departe de a se structura ca o adorație în jurul unui obiect și de a face din acest obiect, oricare ar fi el, centrul iradiant dar și imuabil al destăinuirii sale. Dimpotrivă, poemele par a fi scrise sub impulsurile furioase ale discontinuității simțurilor care toate și în același timp trag semnale de alarmă cu o intensitate capabilă să întunece drumul către semnificația lor inițială, indicînd o cauză sau un scop cu determinări proprii, independente. Încît ceea ce se înregistrează rămîne chiar starea de alarmă a simțurilor, necesitatea imperioasă, vitală de a-și cînta zgomotul și furia în sine, indiferent de natura obiectului stimulant Dacă nu se poate distinge un cult sau o dominantă, să zicem problematică, și care ar da iluzia unicului, absolut necesară pentru structurarea demersului liric, nu înseamnă însă că versurile* Rugăciunii către Efemera *ar fi lipsite de identitate. Chiar și necreăința într-un dumnezeu, dacă este trăită cu pasiune, tot o credință rămîne, și dacă Florica Mitroi nu-și programează universul cu idoli extatici și deci recognoscibili în plan estetic, fără îndoială că ea a reușit să se transcrie pe sine cu o fidelitate de sălbăticiune efemeră care, trăind conștientă această condiție, o anulează intrînd în alte cadre ale succesiunilor temporale : „Arată-mi-te, EFEMERA, ca o cavernă, / în cîrjele de fericire, înfiorătoare, / fără gîndire și voință / asemeni fuselajelor solare. // Sînt ipostaza ta cea mai îndepărtată, /ca să te pot vedea în întregime, / ca pe-o icoană dulce și curată, / cu prapuri fluturînd peste mulțime. / Și tu ești un altar de borangic ușor / sub care se cunună soarele cu luna, / tu ești în fruntea mea de foișor, / un uriaș copil, rîzînd într-una. / / Sau poate te apropii, fără glas, / tîrîndu-te spre mine și sufletu-mi lovind, / ca pe-un sicriu de scînduri, în care n-a rămas, / decît un cearcăn, ca aureola pe un corp de sfînt. // TU ești capcana-n care un sceptru arzător se-avîntă, / acoperindu-se de fluturi reîntorși și stranii, / de-a pururea izvorul alb în care viteza își sărută / închipuirile de lapte, de faguri și de crapi / / Aruncă-mă ca pe-o cutie-n timp, / să strig speranțele fugind la vale, / carenele de viscol cînd se rup / și haita inocentă și cruntă a lupilor răsare !"*

(Rugăciune către Efemera).

Dan LAURENȚIU

MARIA ROVAN
Ceața revenirilor

Nu găsesc că e bine să divulg subiectul unei cărți, stingînd dintr-u bun început curiozitatea cititorilor. Atunci cînd e fericit realizată, e necesar s-o recunoaștem, și aceasta în primul rînd, pentru problema de librărie ; Analizele stilistico-estetice cer timp și perspectivă. Cele unsprezece nuvele ale scriitoarei Maria Rovan adunate în volumul apărut recent sub titlul „Ceața Revenirilor" nu-și pierd la lectură nicio clipă farmecul deși desfășurarea evenimentelor lasă cîteodată impresia vagă a unor redite, traversate de reminiscențe. Mă întreb însă dacă aceste fortuite întîlniri și aparente similitudini nu-s inerente „genului". În bună măsură, fantasticul, orcît de amplu și de liber l-am crede, are și el zone tautologice. Numai fațetele, șlefuirii și prezentările clivajelor constituie esența artei.

Din acest punct de vedere, Maria Rovan este totdeauna nouă, prezentînd cu nuanțe particulare de transfigurare fapte obișnuite și uzate.

De exemplu istorisirea incipientă, captivantă, din culegerea „Ceața Revenirilor", „Fata care nu dansa" am auzit-o circulînd în epoca de infiltrări mistice de prin 1949. Era vorba acolo despre o fată moartă adusă de dorul să mai danseze, într-o sală de bal. Maria Rovan brodează ingenios pe vechile contururi, eludînd incredibilul.

Fină psihologă în „Lupoaicele", dramatică în „Ceața Revenirilor", făcînd în „Spiridușul" diagrama în adolescență sau evocînd istoric în „Păuna", Maria Rovan dovedește o exactă cunoaștere a naturii omenești.

Scriitoarea știe să ne ție atenția trează. Ne bucură absența ascunzișurilor și limpezimea limbajului. Maria Rovan nu ține să pară diferențiată și „interesantă". Peste povestiri planează un suflu de poem. Momentele inutile și lîncezirea dispar prin desfășurările rapide și lipsa insistenței.

În scenele erotice discreția rămîne feminină, nepîndită de trivialitate.

Dacă ar fi să reproșez ceva volumului, fiindcă așa-i obiceiul, să arătăm și negativul realizării, atunci aș semnala prezența stingheritoare prin repetiție a unor expresii. Dau un exemplu : Întrebarea obstinată „oare".

În această ultimă carte publicată, Maria Rovan dovedește reale dispoziții de prozatoare, înzestrată fiind cu putere de construcție și mînuind cu abilitate dialogul. Strania împletire a visului cu palpabilul mărește și intensifică seducția acestei cărți de calitate.

Nu pot trece cu vederea admirabila copertă a cărții, făcută de un talentat adolescent, Andrei Paleolog.

Virgil GHEORGHIU

avantpremieră editorială

A. E. BACONSKY:

„Cadavre în vid"

Noua carte de poezii a lui A. E. Baconsky, *Cadavre în vid*, aflată în curs de apariție la Editura pentru literatură, reprezintă în primul rînd, cu mijloacele estetice cunoscute ale autorului, o profundă angajare etică în problematica individului integrat în istorie.

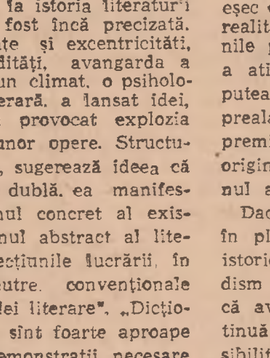

GEORGE MUNTEAN:

„Cercetări literare"

Volumul grupează cercetări de istorie literară (Eminescu, Caragiale, Sadoveanu etc.) și folclor, remarcabile pentru seriozitatea informației, cît și pentru ineditul unor puncte de vedere.

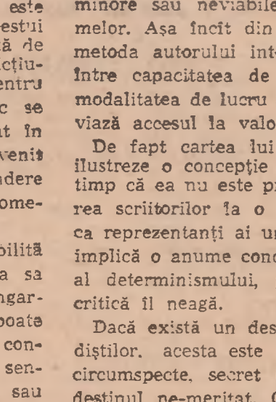

ION POTOPIN:

„Clamor"

După mai bine de două decenii de la apariția primului său volum de poeme „Cartea rănilor", apărută la Editura Casa Școalelor, Ion Potopin reapare cu „Clamor", poeme selectate din creația sa din anii debutului și pînă în prezent.

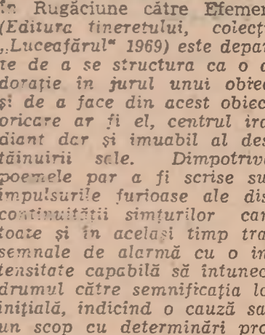

LEONID DIMOV

Genetică

De unde cunosc aceste rune
Care zmulg legendele din cărbune,
Cu privighetori pe mîner de spadă,
Cu luntri vechi navigînd prin
zăpadă ?

Eram opaiț în întuneric,
Ori talpă tristă de viking : Eric ?
Eram mistrețul vînat de ceată
Ori poate-o frunză căzînd înceată ?

Că știu pădurile cu schelete
Și zborul lubric de paseri bete,
Că văd plutind în lumini strivite
Cețoase coifuri rotind orbite.

Oaza

Asfințitul a uitat să ia cu el
O amiază tropicală, cu cercel,
Așezată între ziduri interioare
Dintr-o capitală-n înnoptare.

Printre Afrodiți și Wilhelm Telle
Stăm și noi în ea pe scăunele
Lîngă zid, jucînd un tabinet,
Neștiind că trag la mal, secret.

Împrejurul nostru, colosale,
Din duzini de puncte cardinale,
Pacheboturi cu lumini pe punte,
Spre localuri, transportînd defuncte

Precauție

Dă perdeaua mai peste canat,
Fluturii să nu-i strivești în tald.
Adu vinul ce mi l-ai păstrat
Sus pe sobă, în ulcior, la cald ;

Varsă-l peste snoaii vioriți
Din vitralii, în cleștare moi.
Să nu-i frîngi cumva : cînd sunt
loviți
Nasc atîta jale între noi...

Tramvaiul 2

Nu-ți pierde cumpătul. Cetatea
Decolorată ne-a-nșelat :
Străzile, turlele, etatea
Sunt parcă dintr-un alt veleat.

Suind alee alburită
Clădirile parc-au ottat.
În jur, pădurea-i înnegrită
De plante dintr-un neam ciudat

Dar iată, ocolind pădurea
E chiar tramvaiul nostru 2
Și chiar Iisus zîmbind aiurea
Sus, pe platforma dinapoi

Despărțire

Ia-ți buchetul. Zbor aici,
Chiar deasupra ta. Privește,
E din trandafiri pitici
Și, întors spre dreapta, crește

Ia-l odată ! Să plutim
Înapoi spre dimineață,
Leneși, peste Vicleim
Cu Irod nerod în față

Ne vom despărți. E greu,
Dar așteaptă la eșcală
Roz și candid briareu
Într-o negură de zmeală.

Probleme de estetică

TEORIE ȘI SIMULACRU

Într-unul din studiile sale de logică, preocupat de stabilirea condițiilor necesare pentru elaborarea unei teorii pure, stricte. Husserl găsea cîteva obișnuințe de a inventa teorii despre orice și oricum. Obișnuințe născute din obsedanta ramificare a științelor. În spațiul deschis de înaintarea certă a cîtorva ramuri științifice cu o structură clară și riguroasă, s-a creat posibilitatea simulacrului. Autenticitatea și adevărul, din exces de putere și de stabilitate, primesc în aerul limpede al cerului lor, jocul iluziei și al falsului: mimînd gesticulația și mișcarea autentică, nenumărate fantasme se agită, desfășurîndu-se în ramuri încurcate și rapide în creștere. Atunci ne vom afla în fața unei „culturi" impresionante de teorii despre orice, care vor străbate în lung și-n lat distanța ce ne separă de lucruri ,pretinzîndu-ne să ne uităm la lume doar prin spațiile pe care ele ni le deschid. Printre cele cîteva căi sigure, limpezi și clare, o aglomerare exotică de simulacre, toate imitînd fastuos structura simplă a modelelor originale.

Terenul pe care se încîlcesc aceste imitații l-a numit Husserl metabasis eis hallo ghenos — o încurcare și o confuzie a domeniilor, lumea plantelor fără pămînt și fără rădăcină. Falsele plante viclene care-și ascund sub gesturi și culoare locul de fractură al vicleniei. Căci undeva există un gol, o subțirime anemică, mascată printr-un halou de cuvinte. Prin acest gol, lapsus descărnat, planta pretinde că se hrănește dintr-un sol pe care de fapt nici nu-l cunoaște, cu care nu s-a întîlnit și nu se va întîlni niciodată.

O dată acceptat simulacrul (și acesta este poate unul din lucrurile cele mai frecvente, cel mai simplu de înfăptuit), nimic mai ușor decît a crea ceea ce se poate numi o teorie. În același timp nimic mai greu, mai plictisitor. Aproape niciodată munca aceasta plictisitoare de a aranja după o ordine străină copiile statice ale unor adevăruri luate de aiurea nu se naște din dorințe, intenții răuvoitoare ; cît de greu îi va fi celui care știe că în drumul său trebuie să întîlnească doar lucruri pe care el însuși le-a pus acolo, că la urma urmei nu-l așteaptă nimic în toată această călătorie simulată ! O călătorie care se aseamănă mai mult cu un joc luat în serios de către cel care-l practică, un joc pedant cu cuburi teoretice. Și jocurile copiilor pornesc cu un „ziceam că eram...", deci cu un „ca și cum" inițial. Ceea ce urmează poate fi într-un fel sau altul, important e că totul se bazează pe un **ca-și-cum.** Ce este această sintagmă altceva decît un racord viclean făcut într-un spațiu dorit, dar nedeschis intuiției, și nevoia ardentă de a se cufunda în apele lui, bănuite a fi atît de binefăcătoare. Dacă nu altceva, această nevoie arzătoare rămîne partea nobilă a simulacrului, a acestui eșec premeditat.

Dar există aici o distanță care nu numai că nu este penetrabilă în orice mod, ci, mai mult, nu se lasă înșelată de ocolurile cuvintelor. Acel **ca-și-cum,** strecurat parcă cu nebăgare de seamă, ca un fleac, se așează ca loc prin care existența alunecă spre un alt nivel al trăirii. Orice ar face, oricum se va contorsiona, **ca-și-cum** nu poate străbate golul minuscul care-l desparte de ființarea-în-fapt.

Cel care rostește sau gîndește la început un **ca-și-cum,** va încerca să-l uite cît se poate mai repede, așa cum ai vrea să uiți un instrument, un semn penibil, la umbra căruia ai vrut să scapi de tine pentru a te construi eitul. Dar semnul pe care am vrea să-l minimalizăm, să-l reducem pînă la deplina uitare, are pregătită o surpriză foarte tenace : semnul nu te va uita, oricît vei încerca tu să-l uiți. Și iată că „puritatea" actuală, largile volute pe care-ți desfășori gîndul și imaginile, sînt mereu marcate de semnul acela penibil, de instrumentul pe care ai vrut să-l arunci. Stăpînul va fi întotdeauna atît de îngîmfat încît să creadă că posesiunea se face întotdeauna într-un singur sens, de la el către sclav ; o dată ce nu o mai vrei, de ce n-ai arunca în uitare această sintagmă mizerabilă de care te-ai servit spre a ajunge într-un alt nivel al realului ? Dar după cum semnul ți-a aparținut, tot așa tu îi mai aparții încă și vei vedea cum pe cerul tău de azi va apare cînd și cînd rînjetul gol al pisicii de Cheshire : iar în aerul cel mai senin al lumii noi în care te-ai aruncat cu atîta iscusință, vei ști mereu că rînjetul semnului se află aici lîngă tine, fie că se arată, fie că nu. Căci a se arăta sau nu este o chestiune care de acum nu te mai privește, pe care nu mai ești stăpîn, prin propria ta voință de a uita : doar el, semnul sub care te-ai ascuns, atunci cînd mișcarea lui internă i-o ordonă, se va arăta în întreaga lui splendoare. Aceasta despre neputința lui **ca-și-cum.** Dar trebuie vorbit și despre teribila lui putere : puterea de a crea luxuriantele culturi de „teorii", puterea de a constitui domenii care nu există nici în afara constituirii lor, dar nici în această constituire însăși, puterea de a face legături între orice și orice, creînd o lume greu de străbătut, lumea cotidiană a simulacrelor.

Husserl va căuta degajarea din ramificația proliferantă a domeniilor false, prin munca dură de tăiere și regăsire a simplității riguroase a gîndului, ajungînd în cele din urmă la conturarea încă neclară a acelui concept, Lebenswelt, lumea vieții sau orizontul vieții, orizont nu numai al cercetării, dar și al mișcării ființei. Kierkegaard căuta invers, dar, în fapt, același lucru ultim, existența autentică trăită fără cuvinte, dacă e nevoie, și prin cuvînt, dar prin cuvîntul născut din unicitatea vieții. Într-un fel sau în altul se caută modul în care poate fi stăpînită nebunia cuvintelor ; căci mișcarea cuvintelor poate duce oriunde dacă te lași prins de vicleniа lor. Pericolul se află în dezordinea primordială a cuvîntului, dezordine care are vicleniа de a-și forja chipuri, măști ordonate, bune doar pentru ea. O ordine aberantă și seacă e ceva mai rău decît dezordinea plină și calmă a ființei. Această aberație a cuvîntului care acoperă lu-

Eugen IACOB

(Continuare în pag. 7)

MATEI CĂLINESCU

CEVA

Ceva despre singurătate
ceva despre noi cînd nu sîntem singuri
(respinși de singurătate ca de-o voce care pronunță
o sentință
într-o țară necunoscută
într-o limbă necunoscută
dar împotriva noastră bineînțeles
căci toate sentințele nu se pronunță decît împotriva
noastră)
ceva despre felul cum ne închipuim jocul eternei
reîntoarceri
despre felul cum ne închipuim că am putea înnebuni
despre prietenii noștri imaginari cu nume de vînt
și iarăși despre singurătatea în care ne-am putea
topi ca niște cuvinte
într-un aer auditiv
și despre o what a noble mind is here o'erthrown
lucruri și semne care ne-au dat ființă
săracă și obișnuită visîndu-se bogată și stranie
ceva despre marele drum
despre tăcerea în care ard toate cuvintele ca niște
focuri de spini
focuri de altceva
și-aceste zile vechi
rosturi de fum
înțelepciune cu gust de cenușă.

Să ne-amintim cum altădată odată poate niciodată
scriam cu firul vorbei lucruri pe fața apelor de taină
umbroase lucruri despre frunze despre făpturi cu
chip de ceață
despre un corp al depărtării cu degetele înstelate
despre un dans cu tine-n lume cu tine-n verde
și albastru
de-atîtea lungi culori uitasem lătratul înghețat
al lunii
și cîntecul abstract al Lirei Săgetătorul împlinirii
pumnul miresmelor suave desfigurînd copilăria
ciudatele emoții care se rătăceau ca-n labirinturi
acele vagi presentimente acele pierderi delicate
din altădată altă lume de niciodată ca odată
înmuguriri în piatră stearpă și-n fier deschideri
de poem
să ne-amintim ce gust de muguri aveau cuvintele
atuncea
ce gust de noapte de-nviere de rit secret și primăvară
să ne-amintim cum amintirea ne lumina cu-o lume
parcă
înceți prieteni...

Prieteni atît de înceți încît
pe măsură ce ne îndreptăm mai repede spre voi
vă descoperim și mai departe
în departele departelui — și doar cerbul orb ar mai
putea străbate
către încetineala voastră nepătrunsă.

Ceva despre voi
mereu altceva despre voi
despre noi față în față cu nesingurătatea
silabe de vînt toate numele
ceva despre exiluri și despre crini (parfum grețos
al crinilor)
despre ombre dans l'eau vue avec atonie
despre pura inaccesibilitate
despre timpul circular al tuturor lucrurilor amintirii
deși fără voi și fără noi și
lumină pumn de nisip pumn de fum
cu un prieten în urmă cu trei cu patru
cu mai mulți ani în urmă
cu sînge în urmă

Sînge rătăcit în plante și-n pămînt și-n anotimpuri
flori de aburi, flori de aer, flori de gol ale vorbirii
sînge-aprins bătînd în arbori și în rîuri și în păsări
flori de ore-n niciodată — singurei Duminici semn
sînge-n struguri și în pietre și-n pîndițul roșu soare
flori deșarte, flori de nume

Nume de vînt cu care s-au numit toate — nume
cu care am numit și noi ceea ce ne durea
ceea ce era sau nu era (la fel durîndu-ne)
Și ne-am pierdut pînă și sîngele (erau vremi
acelea Doamne)

Ceva despre toți cei care ne-au ajutat să-nvățăm
a muri
ceva despre ei și despre noi
și despre imposibilitatea noastră de a fi singuri
și despre esența singurătății
despre marele drum spre singurătate
pe care doar pașii gîndului îl pot urma
(pînă unde ? și aceștia)
despre felul cum ne închipuim unele și mai ales
altele

Ceva despre aproape nimic

NICHITA STĂNESCU

în dulcele stil clasic

Sete

Se dizolvă în mine, încet,
chipul tău de piatră solubilă
o, tu, dansînd un menuet,
pururea nubilă

Mă vor bea cîndva, zeii
și vor simți în mine gustul tău,
cîndva, cînd întomnase-vor tei
de sete și de rău

Dar încă mai ninge, încă mai ninge
cu tine în mine rămîn înghețat
...suavă meninge
și somn tulburat.

Cu urechea sîngerîndă

Behăit de capră trupul tău
mi l-ai ridicat în loburi
ca să-mi fii cercel mult greu, —
roabă, romburi

Pur auz, pură surzie
și nici cîntec și nici gînd
Doar atîta mi-ai fost mie
„S" din „sînt"

Cu urechea sîngerîndă
de un sunet, de un aur,
cap al scatelea cu blîndă
limbă-am fost — dintr-un balaur.

Legendă

Lui Fănuș Neagu

Trece o aripă deasupra
cît aproape toată vederea de mare
Urlă iarba și soarecii de cîmp,
piesnesc în sudoare cristalele de sare

Inima balansează pînă dincolo,
și tu nu ești la subțioara mea,
Cîmpul se înclină cu o lumină,
lovit parcă de-o stea

În cealaltă parte, orașul se ridică
vertiginos la nori, la peana
aripei care lung, trece
peste biserică, Ana,

Se surpă turla, zidul se crapă de ziuă,
tu unde ești nezidit-o ?
Orașul te-o fi zvîrlit și pe tine în sus
în aripa care-am văzut-o...

Și adevărată și jucată

Iui Virgil Duda

Ochiul se face frumos sau urît
de după ideea de dedesupt
Timpul se face de semizeu
dacă „tu" îl iubește pe „eu"

Și rămîne doar un scaun
de din lemn cioplit cu ifos
Ah, doresc să vie-o boală
vre o ciumă, vre un tifos

și să mori căzînd din aer
chiar la mine peste stern
și să mă cuprind-un vaer
fără lacrimi și etern.

Din nou, noi

Bun, dar cu noi cum rămîne ?
Ei au fost mari, tragici, stinți...
Ei au mîncat pîine,
părinților noștri le-au fost părinți

Dar noi, dar cu noi ?
Lor le-a fost frig, au pătimit,
au mers prin zăpadă, prin noroi,
au murit și s-au nemurit,

Noi trăim, cu noi cum rămîne ?
S-a hotărît ceva ? S-a hotărît ?
Cînd anume și ce anume ?
Sîntem, dar ne e urît.

Ța-ța-ța, căpriță, ța!

Clempăn osul și ciolanul
și izbesc luna cu anul
calcaneul mi-l înfig
unde este cel mai frig,

Ța, ța, ța căpriță, ța
Behăito, draga mea
Dau și eu cu mine-n tine
și cu verde-n albăstrime
Vine norul și ne plouă
Noroiere, negre ouă.

Ța, ța, ța căpriță, ța
rogu-mi-te nu călca
Căci spargi gălbenușul rege
poate numai peste lege
și nu zbiară nimenea
ța, ța, ța, căpriță, ța.

Stare

Tu nu ești. Eu nu sînt.
Aer și pămînt.
M-aș înclina, te-ai retrage
în beregata unui leu care rage.

Ah, ținîndu-ne de mînă, —
suavă și fără de trenă stăpînă,
am merge, am pluti și am merge
peste această lege.

Nu așa că nu mai știi cum îmi
arată chipul ?
Val verde lingînd nisipul...
Adu zarurile să-l tragem la sorți !
Mă tem că de o veșnicie de oră
noi sîntem morți.

Asasinare

Lapte de dihor supt în scorbură,
pietre albe, tocite de rîu,
și tu călare pe inorog, vergură,
și panglica trupului meu — frîu,

Nu se-nfioară nimic.. Statică stea.
Fiecare literă are ființe
în ea,
și neființe,

Să-l omorîm cît mai repede pe A,
să-i eliberăm pe închișii lui.
Dacă poți, dumneata
bate-i în strigare un cui.

Se trece ora. Începe ploaia.
Se ridică zorii și se aude
cum behăie oaia.
Mai repede... pînă n-ai mîinile ude.

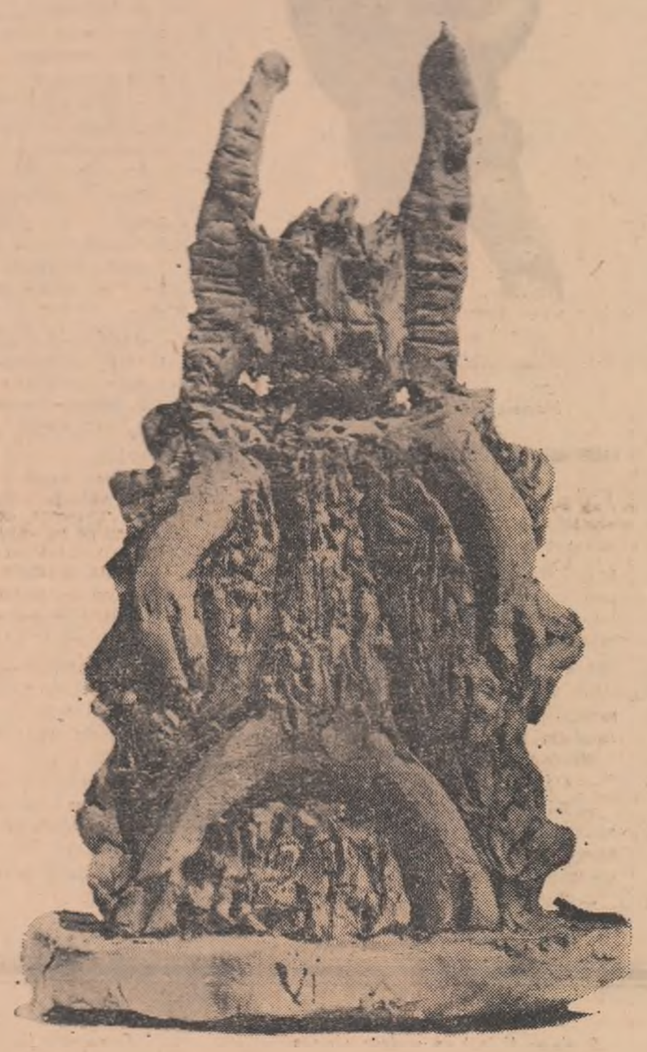

Modelaj de Suciu Valeria, cl. VI

Poate că ochiul meu verde

Poate că ochiul meu verde
ți-a căzut din zbor în palmă
în prea dulcea ta mireasmă
odioasă doamnă.

Hai cu țîța ta cea caldă
stai pe el ca pasărea,
pînă cînd îi amorțește
în născare, aripa,

Eu sînt orb, el cu vedere
va zbura din sînul tău,
doamnă ce ești la putere
astăzi peste văzul meu.

Lăsare

Las să plece damful cel al respirării
și scuipatul clipei și ding-dangul orei
întocmit să-mi sape fiecare
gaură de somn plutindei-aurorei,

Poate că se și mai dezaxează
sfera asta împuțită, viermuită
care în lăuntrul său optează
cu reci păsări, da, iubită !...

Să împingem sfera, să împingem
tot de sus în jos preaalbul
fulg al inimii pe care-l ningem
în căscatul tot ce-l ține calul.

Deci, iha, iha, ei sînt
însetați și fără verde
cal cu om pe el, pămînt
în pămînt cu tot se pierde.

Se întomnează, cad frunze,
trec animale lehuze,
trece natură absurdă, natura
arzîndu-mi cuvîntul și gura,

Eu sînt o piatră-n strigare, o piatră, —
un înger eu sînt, care latră
o dată
și încă o dată
și încă o dată...

Dulciferarea legii

Eu nu te văd ci te imaginez într-una
și nu te-aud, ci te murmur, te cînt
Te-mpodobesc pe tine stăpînă, stăpîna
vieții mele și vieții lui „Sînt".

În teritoriul ochiului meu violent,
îți ridic palat albastru de cuvinte,
însumi prin însumi, — curent
electrocutat, nu se mai simte

Las această clădire de vid
locuită de fantome de flori,
oglindită-n al vorbirii lichid
și în fiori...

Micșorare

E vederea ta o muscă
și auzul meu pitic
Inima îmi e moluscă
tu, nimic,

Mă usuc pe plaja minții
cum de aer o icoană
cum odinioară sfinții
stînd în stană

Era cu neputință să le fie foame

Stăteau cu maxilarele deschise
și pline de pămînt
chiar și rădăcina ierbii le trecea
prin coaste
Această neînvingătoare oaste
cîndva-și zisese sieși : sînt.

La fel și pomii cu frunze verzi
ei stau umpluți cu aer între ramuri,

Ea mi-a spus

Mi-e rău îmi vine să cad jos
dacă vrei să mai fii tu însuți
o, bradule frumos
înverzește-ți plînsu-ți.

Degeaba ai dans în articulații
eu sting luminile, le sting
interioare spații
ce în căldura toridă ning.

Nu ești timpul, nu este vremea ta
n-ai martori pentru suflet, pentru
destin
ca niciodată tot ce e acum, era
mîncat de un trecut hain.

Este atît de înfometată amintirea
încît mănîncă orice șansă de prezent;
e zeul beat iar umilirea
îi este regent.

OPREA GEORGESCU

somn

E miezul nopții. După ce a ascultat „Ultimele știri", se pregătește liniștit de culcare. În lume nu s-a mai întîmplat nimic deosebit de la „Ultimele știri" de la ora opt. Pacea în Orientul Apropiat s-a restabilit iar în Sicilia zguduită de cutremur continuă să sosească ajutoare din toate colțurile lumii. În general bunicul este mulțumit de mersul evenimentelor. Din păcate acum, înainte de culcare, trebuie să se ducă la closet care este tocmai în fundul curții. Își pune șuba. Trece prin antreu și se lovește de picioarele lui Nelu care e foarte înalt și doarme într-un pat mic. E mulțumit că Nelu n-a mai venit tîrziu acasă.

„Mai ales în seziune să doarmă suficient să poată învăța. Tot a fost bun la ceva scandalul pe care l-am făcut".

Iese în curte. E frig și zăpada îi atinge tălpile deoarece a ieșit doar în papuci. Își strînge șuba la piept. „Acum în Egipt trebuie să fie grozav de cald și bine. Palmieri, plante tropicale. Nu mai vine odată primăvara. Ce plăcut e să ieși noaptea în curte să te plimbi și să te uiți la un pom".

Se uită la cer. E senin, parcă ar fi nins și acolo. Cînd a trecut bunicul prin antreu și s-a lovit de picioarele Mariei, mama lui Nelu, a trezit-o din somn. S-a culcat în pat în locul lui Nelu pentru ca să aibă bunicul de ce picioare se lovi cînd trece prin antreu. Nelu a întîrziat iarăși și ca să nu mai fie scandal s-a culcat în locul lui. E mică și ca să scoată picioarele afară s-a culcat cu capul la jumătatea patului.

„Să nu adorm pînă se întoarce. Nu i-o da prin cap să pipăie să vadă dacă e Nelu? O să țip la el să se sperie".

Picioarele i-au înghețat și le bagă sub plapumă pînă trece bunicul. Afară a început să bată vîntul și se aude tabla de pe casă pocnind. Bunicul înjură și se gîndește ca nu cumva vîntul să rupă prunul cel mic și că mîine trebuie să-l lege mai solid. La întoarcere merge mai repede și nu se mai uită la cer pentru că vîntul îl ia pe dedesubt și l-a cuprins frigul. Cînd se aude ușa Maria scoate repede picioarele de sub plapumă și le întinde cît mai mult. Bunicul se mai lovește odată de picioarele Mariei gata să se împiedice de data asta și mormăie nemulțumit.

Coboară scările încet, plescănind din papuci.

„Acum aș putea să mă duc la mine. Patul e rece dar o să-l mut pe Vasile în jumătatea mea. Iarăși o să facă scandal".

Își trage din nou picioarele la căldură sub plapumă. Nu-i vine deloc să se scoale din pat și adoarme ghemuită.

Bunicul, jos, în camera de la subsol, mai bagă un lemn în sobă ca să fie cald dimineața cînd se scoală Vasile și Nelu și vin să-și bea ceaiul. Soba dogorăște plăcut. Bunicului nu îi este somn. Nu poate citi pentru că nu vede așa bine și îl dor ochii cînd citește la lumina becului. Se gîndește că afară e frig și pămîntul a înghețat. Se gîndește apoi la nevastă-sa. Se întristează și îi e urît.

„Doamne, se roagă bunicul, în livezile tale însorite dă-ne... Ce să ne dea? Ce să ne dea?".

Se scoală din pat și se duce lîngă sobă. Își pune șuba jos, se așează în genunchi, se sprijină de fotoliul de lîngă sobă și începe să se roage:

„Doamne, în livezile tale însorite dă-ne și nouă un loc sub soare să ne învîrtim pe acolo, să plivim o floare și să curățim de crengi uscate pomii. Leanei să-i fie cald și bine, să mulgă vacile și să culeagă mierea din stupuri. Poate niște numere la loto n-ar fi rău să...".

*

Nelu stă ghemuit în palton pe scaunul unui tramvai. E frig și nu face nici o mișcare pentru că în jurul lui totul e rece. Se uită la geamul înghețat și apoi închide ochii. Mai sînt cîteva stații pînă acasă.

„Greu am plecat de la Mariana. Ce bine ar fi fost să rămîn să dorm acolo. E un chin pe frigul ăsta să te scoli dintr-un pat cald și să pleci ca nebunul pe stradă. Era cald, mă cuprinsese toropeala și parcă începusem să visez ceva. Pînă mă încălzesc din nou, pînă adorm, iar mîine trage mama și bunicul de mine să mă scol. Patul e rece sau poate am norocul să se fi culcat mama ca să scoată picioarele și îl găsesc gata încălzit".

Cu coatele pe măsuța taxatoarei, o fată de vreo douăzeci de ani, stă un băiat. Amîndoi sînt înfofoliți cu nădejde și își spun ceva.

„Sînt nebuni" se gîndește Nelu.

Se dă jos. Viscolul îl ia imediat în primire.

Modelaj de Mănlescu Cornel, cl. V

Ajunge acasă și cînd intră în curte vede lumină la geamul de la subsol unde doarme bunicul. Se ascunde după casă și se uită pe geam. Bunicul stă prăvălit lîngă sobă într-o poziție nefirească, cu capul pe brațul fotoliului, cu mîna stîngă căzută într-o parte. Nu face nici o mișcare. Prin crăpăturile de la ușa sobei vede pîlpîiala focului și atunci îi trece prin minte: „A murit". Fuge în casă, deschide ușa și se repede spre scara subsolului deși începuse să i se facă frică.

Maria se scoală buimăcită.

— Ce e?

— Bunicul, șoptește răgușit Nelu. Bunicul! și în momentul acela se împiedică de picioarele mamei și cade peste dulapul vechi făcînd un zgomot asurzitor.

— Tata! Ce-i cu tata? Oh Doamne, te-ai lovit? Ești beat? întrebă aprinzînd lumina buimăcită. Ce-i cu tata?

— Ce s-a întîmplat? răcnește bunicul de jos. Ați înebunit cu toții?

Se aud pe scară papucii lui din pantofi decupați.

— Ce s-a întîmplat?

— Nimic, frate, nimic. Stai și dormi acolo.

— Ce s-a întîmplat? mai întrebă odată bunicul apărînd amenințător.

Îl vede pe Nelu îmbrăcat și își încruntă sprîncenele stufoase.

— De picioarele cui m-am lovit eu cînd am fost la closet? De picioarele cui? Va să zică acum ai venit iar eu dormeam liniștit.

— Ce faci papa. Dormi pe jos? M-ai și speriat. Credeam că ți-a venit rău. Dormeai pe jos.

— Paștele mă-si, face bunicul puțin rușinat. M-am rugat puțin și am adormit așa. Va să zică te culci aici ca să cred eu că a venit Nelu.

Nelu s-a liniștit și a început să se dezbrace ca să cîștige timp.

— De picioarele cui m-am lovit eu? nu se lasă bunicul.

— Oh, Doamne! Lăsați-mă în pace. Asta-i oră de discuții?

Bine tată dormi pe jos? Roagă-te frate în pat, pe spate, să dormi unde trebuie. Adormi pe jos și după aceea cine te îngrijește?

— Asta-i oră să vii acasă în seziune?

— Lasă-mă papa. Toată ziua am învățat. Trebuie să mă recreez și eu, nu?

— Lasă-l în pace tată. Asta-i oră de discuții? Și tu de ce vii la ora asta? Vreți să mă înnebuniți de cap? Maria vrea să-i dea o palmă lui Nelu dar nu-l ajunge.

— Îmi speriați somnul de care am atîta nevoie. Unul bate, altul țipă.

Nelu se bagă în patul cald cu plapuma trasă pînă sub ochi.

— Lasă-l tată în pace și nu mai țipați că îl sculați pe omul ăsta care n-are nici o vină și muncește pînă nu mai poate.

Maria se duce să se culce.

Bunicul rămas singur ca un toreador într-o arenă în care taurii s-au culcat pe spate mai bombăne puțin și se duce jos.

Maria intră în pat împingîndu-l pe bărbatul ei, care mormăie și geme, în jumătatea rece.

Aerul cald din subsol urcă pe scări în camera unde doarme Nelu. Bunicul a stins lumina și vorbește tare să-l audă Nelu.

— Mă Neiule trebuie să înveți: să termini facultatea. Fără școală în ziua de azi ești pierdut.

Bunicul cască tare și continuă:

— Trebuie să-ți cunoști interesul.

— Lasă-mă să dorm papa. Asta e interesul meu.

Se mai gîndește la Mariana cu ultimul gînd înaintea somnului mai mult ca să recheme toropeala aceea plăcută pe care o părăsise acum o oră și adoarme buștean cu picioarele scoase de sub plapumă.

Bunicul se mai gîndește puțin la situația internațională.

E puțin jenat că a adormit în timpul rugăciunii.

„Am adormit eu că era interesul meu. Dumnezeu cred că sforăie de mult. Nelu ăsta nu-și cunoaște de loc interesul, e de-a dreptul inconștient".

Mai cască de cîteva ori tare și adoarme sforăind.

Modelaj de Ionescu Adrian, cl. V

Modelaj de Cătalin Bocică, cl. VI

MIHAI TRAIANU

Zodiac

I

Tămăduitor plouă în cîmpuri iluminînd
discul iernatec al cerului subt apus
în semnul boreal Taurul bărbătesc și neguros
feciorul ce primăvara se va naște
numele lui de mult bine-i ajuns
salcîmi trăzniți lîngă fereastra casei
în lume luminîndu-mă nespus
cozi de comete vînt necunoscut
mulți vor învăța un meșteșug
și vor cădea întru o năpastă
ce-ndelungată îi va stăpîni
un semn vor dobîndi la grumaz
și de toate se vor mîntui
întransigența șuvoaielor primare
paie cutii de conserve scoici de mare
crengi arse
afișe uscate buruieni
satul cu toate stindardele străpunse
după o moarte neadevărată
tăcerea aprigă a unei ierni
plouă în vreme și subt garduri crește iarba
nedureros inmugurindu-ne în oase
jertfa eretică a unor năluciri
de nevastă satana acum se va apropia
și necuviosă feciori neîngăduiți va avea
plouă. Aprii pînă în margine de cosmos în coaste
înierbîndu-ne un dor fecund
peștii subt luna prundurilor lasă lapții
cu ramuri se încetoșează galaxia
nouă revendicîndu-ne în zodiac iubirea
pămîntului neconformarea
cea din început

II

Îmi văd trupul nefiresc spîntecat
de secera lunei în Mai
zăcînd subt verzile grîne
și negru verzui putregai
de tînăr feciorul va călători la țări streine
noaptea va îndura friguri de os
și pre muieri în preajma sa mînios
cenușă de unghie de vultur leacul
și rășină de ulm unsori
soața de tînără va face feciori
cari la un an greu vor boli
și miercurea se vor tămădui
flori de mac pironîndu-mă în subsiori
neostenite furnici umblîndu-mi în gură
brațele desfăcute a cruce-n amiază
întru rodirea anului rău la făptură
vară nechibzuită Gemenii însemnează
incinerării sortit sacrificiu
anonim în pămîntosul altar
ochii-mi cărui culcarea smaltului pe boabe
cu sete oarbă o femeie
zeificîndu-mă m-ar săruta
dinții de frig astral
în focul zilei de n-ar afla
părul negru o ploaie nebună
infantilele porumburi pereclitînd
numai surparea înceată a pieptului
inexpugnabilul meu fort de salcîmi
în lume Doamne să nu se știe
și această moarte a mea fără de faimă
cum la necunoscutele vămi
zilei de apoi va să fie

III

Firav transparent fir de iarbă lună
mult așteptată reconciliere
în muncile și zilele de vară semn de întemeiere
din o coastă a mea răsari
în prima jumătate ființă a lui lunie
mîndru feciorul acum născut în făptura sa
ogeră minte la negoț va arăta
tu bună sprînceană de lumină
ușor plutești subt cumpăna
fîntînilor din talpa arsă a cîmpiei
cerul subt crusta Racului de va tuna
în ogrăzi vitele sterpe nu vor rămînea
unii se trezesc cu un semn la creștet
în genunchiu și la mînă
finul să nu se lucreze la vreme de furtună
norocos se vede boiul tău prin crudă
pînza lanurilor de secară
femeia va aduce la casă bun soroc
și mult va lăcomi la avere
unii vor încărunții de o jelire
flori de nalbă și măduvă de păun spre tămăduire
dintru văzduhuri de-acum fără opreliști
ploi rodnice vor propaga duhul
clorofilei acide dospiri în pămînt
zămislirilor verii proteic frunzar legămînt

IV

Singură în Olimp protectoare
zodiacului prielnic lulie iubirii
frunzei ierbii florii
de coapsele Fecioarei împrejurate
cîmpurile cu abundență vor lega roditoare
însă feciorului în ziuă nefericită
ochi-i vor cădea subt giulgiul înnoptării
și de un cîine alb va șchiopa
dar de cinstirea semenilor se va bucura
femei închipuite în verzi tulpine
pămîntului în pieptul flagelat o viscolită
dragoste hărăzească în vine
arbori-perechi paseri-perechi șopîrle-perechi
neputinței trupești leacul omag și flori de sulcine
dezlănțuie maică bună ploaia prăpădul bun de ape
mari catedrale străvezii
rămuros înnălțate în grîne și-n domnești vii
deluvian umflă șuvoaiele în sat
nevestele vor arăta în toate credință
și ajutoriu bărbatului în ogradă
izvoară oaze osianice curat
cumpăna fîntînii în soartă ostracizată
înmugurească clepsidra salcîmilor străbuni
proclamă-n tot turburătoare această ovulație preadulce
niște vorbe grele bătrînele satului vor aduce
fecioară luna de-un dor noaptea vînovat
arate-și prin fîntîni chipul supt
ceresc plîns și încercănat

V

Lună augustă cetate procreerii
pîntecul mamei sănătos încins
cu o cunună de meteori
foarte ales feciorul întrupîndu-se la fire
de multe spaime va nădăjdui
rădăcină de salcîm leacul tămăduitor,
și pre sine sufletul său se va mîntui
altora fiind mai bun sfătuitor
de pe un cal negru va cădea
dar faima-ntre oameni nu și-o va vătăma
mireasmă de flori uscate de cîmp
zodie bună nu-mi stăpînește sîngele
prea timpuriu venind pe lume
în una din agonicele nopți
subt suflarea arșiță Leului muribund
celestă priveai chinurile mamei
bătrînii la căpătîi vegheau îngenunchiați
pentru o constelație
sortită spre iubire
și în care ziuă s-au născut
în acea ziuă sihastru
își va dărui al său duh
în ceruri se auzea
enormă o lacrimă de stea
jelirii capului de voevod căzut
în dulce tărînă transilvană în zori
nume din numele-i numindu-mă
înconjurat de-un val latin prin coaste
cum apa strînsă pe roțile de mori.

VI

Turbură un vînt totul în cîmpie
frunză de salcîm fereastra scuturată
cel născut acum
să nu se culce subt copac
cînd va tuna cerul la chindie
crengi rupte fără apărare în fîntîni
ceva în munții Europei se înfăptuiește
un viscol văratec iute declin
soarele intră în stele Cumpăna unde stînd
întocmai ziua cu noaptea potrivește
încît pruncii mult vor avea să adoarmă
se simte înghețul în vieața florilor de toamnă
în lumina de care ușor poți să ucizi
iubire-adevăr păzește-ne de ispită
praf și sămîntă îndîrjită
pe cerul gurei seara
cu spaimă vei descoperii
bărbatul va asculta cărțile înțelepte
cărturari la casa lui va pofti
și numai de Dumnezeu se va teme
nesănătoase anemice furnici
moartea copacului trag
zidiri feodale întineresc în steme
fetele mari în case
vor aduce urmași fără de vreme
răsare iarba meilor tomnateci
copitele cailor subt lună înverzesc
Septemvre prefacere și chin
firei haotic și dureros în toate
izbăvire tuturor trei grăunțe de datin
limbă de clopot albastrul toamnei
turbure o zodie îmi bate.

LILIANA BRATEȘ

Poeme

Mă tolerez în fuiorul tors din cuvintele
trase de patru cai zăvoriți tot
la altă cărută.
Îmi tolerez greutatea lestului, pornind
din aproape-n aproape, cu vorbe întinse
pe iarba ghemuită: lung descîntec
subțiat pe măsura trupului zăvorit.
Toamna, ameteala își instalează acoperișur
universal, vaietul îndeasă imnuri în sacul gol
Lestul meu aruncat în snopii
sonori tot la altă cărută,
rămîne mereu înafară.

*

Un om a murit și neliniștea-ntreagă fuge
în pîlcuri gălăgioase spre apa făcătoare de minuni.
Putem plînge. Și-n plînsul nostru
se sfarmă capcanele pline de vînat.
Copaci smulși din hățișuri, ne muiem
trunchiul așa cum ni s-a dat în apa
primilor ani.
A murit un om și ne re-ntoarcem cu pași
albi spre casă.

*

N-am plămîni, n-am piele acvatică
pentru cuvinte mi-ar trebui,
mi-ar trebui cuvintelor tendoane
cu fier să le-nvie,
să tortez beciuri antibioticul din,
ziua putrezită, să vindece cuvinte.
Molima nebuniei consumată în goana
precuvintelor servitoare, birjari, tăietori
de lemne va strecura vlaga nugard,
nuziduri, vlaga aerului.

Te-ntorci în lucruri cu încăpățînarea
perenității tale din spatele timpului
și eu împart starea brațelor încrucișate
pe piept.
Și pot s-o împart în mii,
n-am plămîni, n-am piele acvatică
pentru mine mi-ar trebui,
mi-ar trebui pentru mine hoți
de aer, unda perenității tale.

*

Mă cercetez din colțul camerei. Ochii lovesc
pata inofensivă,
lîngă perete ros varul,
se retrage cu spaima răului picat din
gura unui mort,
lungit în mine zace,
și nu pot veni spre el,
și nu pot scăpa de el.
Robot puternic își rostuiește lăcașul
în tencuiala mea. Îmi rau haina.
Ochii străinului picură frig în încheeturi,
tăind rama fură hoții tabloul,
protozoar cu tentacule rupte, își
devoră dușmanul

STELIANA DELIA BEIU

Și dincolo cîmpul...

Vai îngeri poartă-n unghii
mormîntul pribeagului
În țeastă paște calul mortului
ca-ntr-o biserică goală
Nici o lumină la porțile lumii
și dincolo cîmpul și foamea de nume
Vai paște calul mortului
ca-ntr-o biserică goală
Și golul eternul
vai mie dorința de poartă
și visul cu vorbe rostite în cîmp
Paște, paște calul mortului
într-o biserică goală
gîtlejul lui cu codri mari de brad
Hai leagănă-mă și adoarme-mă
Auzi paște calul mortului
într-o biserică goală

Rien

Tramvaiul meu umbla smintit prin lume
Sidefuri sincere de tară
Neliniști de pustii coșuri de ceară
În care pașii sună roți de tren
„Rien, rien, rien, rien"
Cuvinte cad ca bani pe-o darabană
Întru cele ce sînt și cele ce nu sînt
Și-o albă-neagră caravană
Stătea în șah. Și-atunci cuvînt
Umbla ca duh rătăcitor pe ape
Nu e nici cer, nu este nici pămînt
„Fiind băiat păduri cutreieram"
Cupole-n noapte ard cu tlăcări negre
Lăsînd pe stînci un arabesc de fiară
„Ce singur sînt, Doamne, ce singur sînt"
Și am sărit în mine pe un geam
Colibrii noi săreau cu zvon de tiară
Faruri sașii forau pufos în ceață
Și de-ar fi fost pe undeva un sus
Ar fi plutit și camera cîrpită
A vieții noastre ce au fost apus.
Obsesiile lingave ca tortul
Jeleau pe coate și genunchi pe mortul
Gîndac al cugetului meu.
Zvîcnirile măreț treceau ca magii
În funde se-nnodau aerotagii
Și mimi, și broaște în scaieți
Chemau cu șovăieli crispate de băieți
Și-obrăznicii de spin în talpă.
Statui se înjunghiau c-o daltă calpă.
Spaime-n cutii sterilizate ca tifonul
Dezinfectant în rîuri ca sifonul
Lefuri plătite-n calm pluteau pe val
Și se-nvîrteau trufaș către-un canal
De scurgere, cu paie și hîrtii
Cu cîntec de sticleți în colivii.
Cu tot la urmă trec măturătorii
Teribilii culegători de glorii
De zdrențe grave și nurlii
Pe urmă vin și păsările Parce
Jucînd barbut pe brînci în bălării

Răsfăț

Să fugă tot pămîntul spelb
Și să se-arunce-n fund de mare
Și păsări Parce pe-un imberb
Cocon gătit de sărbătoare
Îl agitau în vîrf de băț
Și-ntr-un învăț fără dezvăț
Rîdeau copii cu dinți de lapte.
Verde înspre noroc Fortuna
Zvîrlea în babe cît aluna
Cu îngeri albi de măzăriche,
Cu glas senin de potîrniche
Cîntau în șanțuri moși bărboși
Și într-o leapșă pe ouate
Solemn le împărțeam pe toate
Ca banii vechi în zloți și-n groși.

Și dacă-mi sînt locul cel mai iubit din lume
Și singur lucru ce-l salvasem la potop
Singuri doar ochii mei privesc șerpește
Printre dureri lentile de miop.
Și zornăie lanțuri pe rîu ca pe-un scut
Și vîntul prin ele curgea ca prin nai
Cu sonuri pe roz și pe bleu dinspre rai
Și droște-n răsfățul de spleen și urît.

Cu spaima în unghii și lațul de gît
Cum naiba să nu chem cum calul în ham
Pe sfînta cu-arginturi și pene la pinteni
Și cu șerpii ei și dragonii cei sprinteni
Pe Fama, o doamnă în mov de bairam?

VICTORIA RAICEV VOICESCU

Împărăteasa sărutată

Împărăteasa sărutată iubită și îngropată.
Împărate dintr-o lipsă mare ție ți-a zîmbit!
Perla dragostei ori Tadj Ma hall
Chinurile într-una eu ți le-am numit,

În timp ce tu întrebai ce-i cu mormîntul
Acesta mic și înghesuit în Perla.
Aducîndu-ți aminte că-i Perla de la care ai plecat
Cum te-ai întors mai mult cu fața la palat!

Noi trecem pe acolo și îmbrățișăm zidirea
Ori lumea care vine mi-o spune pe de rost...
Și pentru că durata ce ne desparte e plină cu astfel de dovezi
Credem c-așa și nu într-altfel a fost.

Și totuși simt că sînt femeie
Și pe mormîntul astfel înghesuit
În fiecare zi de lucru arunc
Din trunchiul meu cîte o scînteie;

Ea arde se termină, întărîtată revin.
Și Perla luminează și cîntă omenește.
Ce clar se vede că așa a fost!
Și coasta mea dintr-asta mai tare se arcuiește.

vertical

de GEORGE GHIDRIGAN

Vocea era languroasă ca un tango argentinian. Susura ca un izvor de munte abia născut din zăpadă. Unduia ca inelele unui șarpe cobra, viu încă în amintire

— Mergi încet, încet, fără să te uiți în urmă, n-ai ce regreta te apropii de zidul alb, întinzi amîndouă mîinile, lipești degetele, palpezi zgrumțurile fine, apropii mîinile de corp, rămîi în poziție de drepți. Rămîi în poziție de drepți. Soarele, trebuie să fie soare în ziua aceea, va proiecta pe perete propria-ți umbră, oblică, ușor alungită, imaterială aproape. Vei avea un frate. Îți vei fi propriul frate Vei alunga astfel singurătatea, vei păstra poziția de drepți, mîinile lipite de vipușca pantalonilor, pantofii cu tocurile lipite și boturile desfăcute, spatele drept, capul pe spate. Eu voi fi aproape, extrem de aproape, te voi supraveghea tot timpul, n-am să-ți scap nici o mișcare, să stai în poziție de drepți, să ții capul nemișcat, n-ai nici o grijă n-am să te-mpușc, mie personal nu mi-ai făcut nimic, te-aș săruta chiar pe frunte, te-aș strînge în brațe, dar vezi, nu depinde numai de mine și chiar dac-ar depinde n-aș putea să fac nimic căci ar fi alții — totdeauna sînt, care m-ar împiedica s-o fac. Vei aștepta pînă ce soarele, va fi soare în ziua aceea — și la Austerlitz a fost — îți va întinde umbra pe tot peretele, pînă ce fratele tău va crește cu mult peste dimensiunile tale reale, atunci, dar numai atunci, vei întinde piciorul stîng în față, prudent, noi creștem rîme — s-ar putea să le strivești — vei putea mișca capul-dar numai în față. Din cînd în cînd — la două ore odată — îți vei putea scutura mîinile. Va fi pe loc repaus. Toată noaptea va fi pe loc repaus Te vei relaxa în voie, voi putea chiar să-ți strigi crezul, mă voi preface că dorm, te voi lăsa să-l strigi, nu prea tare — am somn ușor, s-ar putea din nou să audă și alții, te-ar muta în fața altui perete, te-aș pierde și nu vreau, o nu vreau, bunul meu amic, scumpul meu invitat. S-ar putea, doar s-ar putea — niciodată nu poți fi sigur, ca dintr-odată în liniștea asta compactă să izbucnească o larmă — îngrozitoare tingiri, talgere, urlete de groază, plînsete de copii, în sfîrșit — o reeditare palidă a vieții de-a afară. Să nu te sperii, e doar un patefon Îl voi deschide cînd voi crede că ești pe cale să atipești, să închizi ochii, pentru a te prăbuși mort de oboseală pe pardoseala rece, îl voi deschide pentru a te scuti de răceală, o eventuală pneumonie, nu te ucid decît mîine, sau cine știe poate chiar poimîine și n-aș vrea să te îmbolnăvești tocmai acum. Probabil ai obosit tot stînd în poziția asta verticală — spuneai că iubești verticala — observ să picioarele-ți tremură, foarte bine, pas alergător, hai aleargă, îți dau voie, aleargă, ce dacă s-a făcut întuneric și camera e mică, n-ai nici o grijă, ia startul puternic, zidul celălalt e doar la trei metri, îl precede o groapă adîncă plină cu apă, îți va face bine, te vei răcori, nu te speria, are în față un gard de fier, te va opri sigur, oprește-te nu mai e nevoie să alegi, acum reia poziția de drepți, mîinile lipite de corp, boturile ghetelor desfăcute, tocurile lipite. Nu poți, văd că numai poți, te voi ajuta, îți voi face o injecție, o plăcută injecție tonică, reconfortantă în șira spinării, îți va reda puterile, vei putea privi peretele, îl voi lumina din interior, îți voi perinda — nu vreau să te plictisești — fotografiile alor tăi, da, ți-l voi arăta pe unicul tău copil, pe soția ta, spune ai de gînd să renunți? Renunță la tot, renunță la crezul tău și te voi ierta, te voi împușca chiar acum.

Vocea era languroasă ca un tango argentinian Susura ca un izvor de munte abia născut din zăpadă Unduia ca inelele unui șarpe cobra. Îl simțeam în spate nemișcat, schimonosindu-se-n rînjet. Aveam certitudinea că are statura scundă. Nu știu de ce, eram sigur că trebuie să fie aproape pitic cu picioarele crăcănate și ochii, ochii erau desigur umezi și umflați.

Executam atunci tot ce-mi spunea

Îmi încordam la maxim nervii să nu cad — iubesc verticala.

Știam că mult n-o să mai rabde. Că se va enerva Că-și va pierde controlul Nu aștepta decît o ezitare din parte-mi

Pentru el ar fi fost victoria.

Ar fi putut să tragă fără frică. Așa — îl înfricoșam. Poate nu-și dădea seama de acest sentiment, dar dintre noi doi eu eram cel puternic. Cînd n-am mai putut răbda, cînd știam sigur că în secunda următoare mă voi prăbuși, m-am întors brusc. Vertical.

Așteptam glonțul. Pistolul i-a căzut la picioare. Părea incapabil să-l ridice. Am făcut eu gestul. I l-am oferit. Cu mîini tremurînde l-a dus la tîmplă. A tras.

dispreţul

TEODOR MAZILU

Daniel socotise soarta de om căzut în disgrație o soluție provizorie, un fel de ucenicie, ca și cum călăul n-ar fi, în cele din urmă, decît o victimă care și-a înfrînt timiditatea. În timpul acelei sumbre ucenicii, în lipsa unei alte victime, Daniel, dornic să facă antrenamente, se auto-denunța într-un sens mult mai propriu decît s-ar părea. Auto-denunțările aveau urmări practice: ele făceau ca din aceeași plămadă de victimă să se nască un om avid să persecute pe alții. Această stare ambiguă de victimă care dorește să ajungă călău, ca și cum funcția de călău ar fi punctul maxim al unei ierarhii implacabile îi dădea un aer echivoc: pînă și scaunul pe care se așeza, părea din această pricină, nesigur, dubios. În perioada cînd, din diferite motive, Daniel fu persecutat și exclus din facultate, în adîncul inimii reproșa adversarilor tocmai blîndețea lor. „Eu în locul lor de mult îmi făceam de petrecanie". Blîndețea dușmanilor îl făcea să se îndoiască de ura lui și asta îi stîrnea îngrijorări în legătură cu vocația de călău.

Dar odată repus în drepturi Daniel fu ispitit să se răsfețe cu soarta de om înnobilat cu nimbul martiriului, lua cuvîntul la ședințe, amintea nedreptățile care i se făcuseră, protesta, se agita, agita și pe alții, cu alte cuvinte se despărțea greu de soarta de victimă. Această situație de martir îi plăcea: devenise un om iubit, femeile îl terorizau cu pasiunea lor, prietenii îl divinizau și astfel călăul esuat în victimă își descoperise vocația. Nu mai voia să înainteze ierarhic, situația de om veșnic nemulțumit îi părea mai demnă și mai avantajoasă. Schimbarea era însă numai de suprafață, în adînc Daniel rămăsese călău, mînia lui risca să se risipească repede. Înțelese din instinctul de conservare că fără această sacră mînie el nu reprezintă nimic. Lacom să-și reîncălzească mînia, se înfuria, pe toți oamenii, nu-i mai scotea din „cadavre" „troglodiți", „momîi", „fosile", „canalii", „cretini", ca și cum „lașitatea" lui ar fi fost rezultatul unui-complot din afară și nu al unui proces interior. Mînia lui împotriva a tot felul de nedreptăți și anomalii devenise un mod de a face carieră practică și metafizică trebuia să-și păstreze mînia, așa cum orgolioasele fecioare își păstrează virginitatea în speranța că în acest fel vor face o partidă mai bună. Daniel nu voia să mai fie călău, din lașitate, și-și apăra, prin frică, spiritul de independență. Mînia lui Daniel devenise aproape obiectiv de interes turistic: mulți prieteni îl vizitau, dornici să bea un vermut la gheață și să audă o judecată necruțătoare. Aceste nesfîrșite pelerinaje îi epuizaseră toate motivele de nemulțumire și, nemaigăsindu-le în conștiința lui Daniel le căuta în afară. Alimenta încontinuu furia, cu toate gesturile și sentimentele care-i veneau la îndemînă, punea totul la bătaie, numai să ardă, într-un fel sau altul, de bine de rău, acel foc al nemulțumirii. Uneori arunca în vîlvătaia flăcărilor și interese reale, cînd ipocrizia i se sfîrșea, apela la sinceritate, n-avea nici un scrupul, numai și numai să nu se stingă acest foc. Magnifica mînie devenise un balaur care — exploata toate resursele totdeauna flămînd, niciodată sătul, și Daniel se gîndea cu groază că va veni o vreme cînd nu va mai avea cu ce să întrețină costisitoarea flacără a nemulțumirii de sine. Simțea că aerul ăsta de independență îl costă prea scump și se gîndea să-și cumpere un sentiment mai modest pe măsura posibilităților lui.

Dar așa cum Daniel își conserva mînia disprețuindu-i pe „troglodiți", „troglodiții" își conservau superioritatea, disprețuindu-l la rîndul lor. Maximilian, care-l cunoștea încă de pe băncile liceului și îi urmărise cu atenție destinul de tribun, se mîndrea cu scîrba consecventă pe care i-o purta. Fusese printre primii care-i intuise lașitatea și se mîndrea cu această observație ca de-o descoperire științifică. Scîrba pe care i-o stîrnea Daniel era un capital prețios un sentiment plăcut la umbra căruia se retrăgea adeseori. Își punea toate speranțele în această divină scîrbă, își lega de această divină scîrbă pînă și speranțele unei renașteri spirituale. Cum și pe Daniel prezența lui Maximilian îl punea în stare de atac, îi ascuțea spiritul critic, din această dorință secretă și sumbră de într-ajutorare reciprocă, cei doi dușmani de moarte se vizitau foarte des. Amîndoi își urmăreau înfigurați evoluția bolii, fiecare aștepta pe celălalt să intre în agonie. Daniel aștepta ca scîrba lui Maximilian să-i dispară, iar acesta aștepta ca Daniel să se reîntoarcă pocăit la destinul inițial de călău.

De curînd, Daniel reușise să-l umilească pe „troglodit" și se neliniști văzînd că „troglodițul" nu reacționează. „Se simte atît de superior încît nici nu vrea să mă onoreze cu ura lui. Mă disprețuiește, dar nu mă urăște". Cu neschimbatul lui aer de lașitate eroică Daniel îi propusese mai de mult o afacere pentru Editura științifică, o banală broșură de popularizare, cum se explică apariția viselor, și nemulțumitul prezentase și această afacere ca pe-un act de protest, ca pe-o replică la adresa ipocriților, scîrboșilor, fosilelor, neputincioșilor și agramaților. Toate ciubucirile lui Daniel semănau cu-un miting de protest. Simțindu-se superior, Maximilian acceptă oferta. Cartea, proaspăt ieșită de la tipografie, purta numai semnătura lui Daniel. Maximilian observă asta în treacăt și constată cu uimire că scîrba dispăruse. Aștepta zadarnic ca sentimentul de repulsie, atît de drag și de cunoscut, să-și facă apariția.

— Bătrîne... fosilele alea de la corectură au uitat să-ți treacă numele pe copertă...

— „Troglodițul" îl privea nepăsător, cu

Modelaj de Farcaș Laslo, cl. V

înțelegere aproape, asta nu-i convenea lui Daniel, el avea nevoie de o împotrivire ca să poată trece după aceea la atac. Dar fosila de Maximilian, cadavrul de Maximilian, ramolitul de Maximilian nu-i mai stîrnea frumoasa mînie de altădată. „Nimic nu mă mai înfurie, am pus-o de mămăligă", se îngrozi Daniel.

Maximilian își controlă conștiința și descoperi cu stupoare, dispariția scîrbei. Ipocritul Daniel, călăul Daniel, nemernicul Daniel nu-i mai trezea frumoasa scîrbă de odinioară. „Unde mi-e scîrba? De ce nu mi-e scîrbă de Daniel?"

Imaginea lui Maximilian care aștepta ca cineva din altă lume să-i redea sentimentul de repulsie, îl amuza cu adevărat: Daniel îl privea cu simpatie, constata și el, cu aceeași îngrijorare, dispariția furiei. Nu mai aveau ce să-și spună, nu se mai puteau alimenta și sprijini reciproc, negustoria luase sfîrșit.

— Treci pe la editură să-ți iei banii. Azi e zi de plată.

★

Dar Maximilian, care se consolase repede și cu moartea primei soții, simțea că nu se va consola niciodată cu dispariția scîrbei pe care i-o stîrnise Daniel. Dispariția magnificului sentiment amenința să-i strice toate socotelile. „Dacă Daniel nu-mi mai repugnă, înseamnă că nimic nu-mi mai repugnă. Înseamnă că m-am obișnuit cu mizeria". Maximilian avea despre el imaginea unui om incapabil de mediocritate și acea superbă scîrbă pe care i-o stîrnise cîndva Daniel pleda în acest sens.

Așa cum Daniel se chinuia să-și conserve mînia și protestul, Maximilian se zbătea să-și conserve scîrba lui; multă și adîncă. Bănuia, fără să aibă curajul unei mărturisiri, că acest efort de a conserva scîrba, de a o menține în stare proaspătă, se născuse tocmai cînd adevărata repulsie față de mizerie și compromis dispăruse. Și îi era greu să recunoască dispariția scîrbei; scîrba îl ținea în viață.

Era convins că Daniel nu-i hotărîse numai o muncă de rob, dar îi și plătise mizerabil. „Foarte bine — se înfioră Maximilian — dobitocul e capabil de orice" Se îndreptă spre casieria editurii cu speranța că meschinăria prietenului îl va ajuta să-și recapete disprețul lui de aur, sacrul lui dispreț de care, pe nedrept, fusese frustat.

Casierul îi înmînă ceremonios o sumă derizorie: Maximilian arunca neglijent banii în buzunar și aștepta ca o mizeră compensație, ca binecuvîntata repulsie să renască aproape mecanic.

„De ce trebuie să rabd eu ticăloșia lui Daniel?" se întreba Maximilian cu o sinceră uimire, aștepta parcă de la uimirea lui dezlegarea acestei taine... N-am nici un motiv să rabd, și totuși rabd, rabd și glumele lui idioate, rabd și munca de negru, rabd și excrocheriile bănești rabd și legătura cu nevastă-mea, rabd și bădărănia lui, rabd orice, totul rabd..." La capătul acestei liste de umilințe, Maximilian descoperi că răbdarea lui rămăsese neatinsă, de fapt el încă ar putea să mai rabde ar putea să rabde orice pînă la sfîrșitul vieții. Cu timpul mizeria în care trăia Maximilian devenise paradisiacă. Se îngrijea de ea și de cîte ori o găsea intactă, se bucura. Chiar și în clipele de extaz mistic, îi ducea dorul, de-abia aștepta să se reîntoarcă la ipocrizia lui Maximilian și infidelitatea Corinei. Pierderea scîrbei zdruncina însă acest magnific echilibru: răbdarea lui Maximilian se contopea prea firesc cu lașitatea. Căuta să reînvie scîrba, din această dorință nebună își aminti din nou că soția lui, blînda Corina, trăiește aproape de un an de zile cu Daniel. Vrînd să-și biciuiască simțurile, să se trezească, să se revolte, și-o imagină pe Corina sărutîndu-și cu evlavie amantul. Trudă prostească și inutilă; greața refuza să-și arate chipul ei salvator.

★

— De ce nu mă săruți?

Corina nu-și duse pînă la capăt ipocrizia, nu mai aștepta nici un răspuns: ipocrizia Corinei nu era o metodă ci forma ciudată pe care o lua sinceritatea ei. Liniștită, se reîntoarse în Paris-Match-ul din care plecase. Maximilian care se pregătea s-o sărute se trezi brusc stăpînul unei ipocrizii de care Corina n-avea nevoie Corinei îi ajungea ipocrizia ei, nu cerea să-i răspunzi cu aceeași monedă. Ea înțelese de mult că toți bărbații o folosesc ca pe-o demonstrație de forță. Toți se comparau cu ea și toți ajungeau astfel la concluzii care-i mulțumeau pe deplin.

Maximilian încerca să obțină de la Corina disprețul pe care Daniel i-l refuzase de data asta. „A, dacă aș dispreți-o în continuare, pe Corina, tot ar fi ceva" se încuraja Maximilian. Încerca să surprindă personalitatea Corinei în ansamblu în nădejdea că sub protecția unei severe judecăți globale, disprețul s-ar putea naște mai ușor. Obișnuită ca bărbații să-și recapete echilibrul disprețuind-o Corina bea vermut la gheață și privea cu voluptuoasă tristețe un reportaj desore atrocitățile din Biafra. Grija pentru soarta copiilor din Biafra era egal împărțită cu grija pentru soarta gheții din pahar: între Biafra și gheața vermutului domnea un echilibru perfect.

— Ai văzut pozele astea din Biafra? E îngrozitor ce se întîmplă acolo...

...Și ca să restabilească echilibrul, ca nu cumva suferința să predomine, Corina se refugie în răcoarea băuturii.

„Stupidă creatură" încerca Maximilian să-și reanime scîrba. Scîrba zăcea în adînc și bietul Maximilian asuda zadarnic s-o scoată la suprafață. Capacitatea Corinei de a transforma totul în plăcere, pînă și căutarea lui Dumnezeu devenise în conștiința femeii un fel de carnaval care durează zile și nopți, un bairam vesel și nepotolit. Îl ajutase pe Daniel să se umple adeseori de o incomensurabilă scîrbă și să-i redea încrederea.

Scîrba murise, nici măcar stupiditatea femeii nu mai reușea s-o reînvie... „Am să mă obișnuiesc și cu meschinăria Corinei.. nici această obișnuință n-o să-mi trezească dezgustul, o să mă obișnuiesc și-atîta tot, și-o să mă obișnuiesc și cu această obișnuință, am să mă obișnuiesc și cu obișnuința obișnuinței".

— Tu de ce nu guști din piersicile astea? Sînt divine... — se hotărî Corina să părăsească o clipă situația din Biafra. Corina nu voia să aibă niciodată un sentiment care s-o copleșească. De cîte ori un sentiment risca să devină dominant, Corina îl arunca plină de dispreț. Pentru Corina lumea materială era înzestrată cu toate atributele spiritului, fructele erau divine, rochiile nemuritoare balurile dumnezeiești, pantofii cosmici, numai lumea spiritului îi apărea opacă, apatică și materială... „E o inimă rece, trivială" încerca Maximilian cu disperare să ajungă cît mai adînc în întunericul Corinei, convins că acolo va găsi leacul care-i va îndulci suferința Dar, din această călătorie în întunericul femeii, se întoarse cu mîna goală nu reușise să smulgă disprețul pe care-l căuta.

Sună telefonul. După nerăbdarea Corinei înțelese că Daniel e cel care-o caută.

— Te întîlnești cam des cu Daniel...

Reprosul soțului o găsi pe Corina sincer îngrijorată de situația din Biafra, de aceea întrebarea acestuia o nedumeri.

— Ce vrei să spui cu asta?

— Te întîlnești prea des cu boul ăla.

— Tu vrei să te cerți cu mine?

Nemulțumită de tonul ei prea sever Corina se apropie de Maximilian și-l privi drept în ochi. Din această inconsistență se năștea farmecul Corinei, ea nu se instala niciodată într-un sentiment sau altul, era o fugă continuă, veșnic se revolta împotriva senzațiilor care voiau s-o facă captivă, încerca să se elibereze de ele, să iasă la suprafață

— Da, am o întîlnire de amor cu Daniel... încerca femeia să-l îmbuneze, ca și cum numai cruda realitate ar fi putut aduce liniștea bărbatului Tu ce crezi, o să plouă? Să-mi iau umbrela?

Vedea cum în sufletul bărbatului se naște disprețul și Corina simțea nevoia să-l strivească înainte de a se naște.

— Dacă vrei, nu mă întîlnesc cu Daniel. Nu știu să-l văd. Astăzi, în orice caz nu știu să-l văd.

Maximilian tresări Voia ca soția să-l întîlnească pe Daniel, el n-avea nevoie de Corina, el avea nevoie de scîrba care i-o trezea Corina. În loc de răspuns îi întinse pantofii pe care Corina renunțase să-i mai caute.

— Du-te! o imploră Maximilian. N-are rost să-ți schimbi programul...

De cîte ori se întîlnea cu Daniel, Corina

(Continuare în pag. 7)

HORIA ZILIERU

Elegia a III-a

E UN BALET DE RĂNI ÎN VII VIOLE,
în carnea curbă cu nervuri secrete;
mîini transparente, în tîrzii regrete,
trag o cortină pe neant. Cupole

rămîn, în joc, în gingașa eroare;
țin voci aduse în capcane-obscure
și cerul sîngelui, în măști impure,
îmi sapă, doamnă, galerii bizare.

Pling vase carierele de piatră,
cadavrul nopții-n pori închide corul,
și scorpionul duce spinul, clorul
ce-a curs din osul lui Isus pe-o vatră.

La punctul de dorință, în orbită
începe, lin, hipnotica rotire,
ca-n grotele din stinse cimitire,
ființa de eter, de viermi hulită.

Sorb sori fosilele interioare,
cum ura în nisipuri invadează
spre chioșcuri goale în bolnava-amiază,
cînd ora promenadei în coșmar e.

Pe patul alb, ce inventează focul
cenușa-n muzici schimbă-n manechine
și-n liturghia de infern, în tine
șerpii de mit cu piei acoperă locul.

Deschide coapsa lungi itinerare,
praful de crini avortă bulbi în aer
și-n apa de exil, în tandru vaer,
pasajul cu amanți în lună moare.

Cum o plonja copilul în temeie?
Zăpada în limbaj îmi poartă doliu:
sînt îngerul? actorul?, în orgoliu, —

vai, toxici aștri-n trup de melopee...

Elegia a XI-a

ECRANE DE NISIP REFLUXUL SPALĂ
și în tantome de tîntini vibrează
firul acela palid ca o rază,
între bolnavu-mi ochi și urna goală.

Capcanele în cearcăn se subție,
sub pleoapele cu somnul term zilite,
unde depun sfîrșitul marii termite,
prin broșa zilei, într-o grea betie.

Dintr-un tagot de îngeri, se descarcă
eterul și cenușa: vechi oglinde
cu duble voci, și plasme suferinde,
pe coapse-frontiere-ncinse, parcă,

O dulce muzică în vase, cată
(umplînd pustia între os și carne)
alt ritm, un dezacord ce în zadar ne
înecă într-o lacrimă ciudată.

Spre umeri, cu poruncа ne scînteie
un peisaj al disperării, verde;
suflul divin prin coaste lungi se pierde,
pe-un cald pian haotic de moree.

— Fiică a hazardului, ce scară
te-o învăța și-apoi vărsa în mare?
scheletul meu strein c-o luminare
prin solzii morții, îngenunchind, coboară.

La margine, coralii de vocale
vinul de noapte dogorit destupă
și bulele de-nghețat, căzînd în cupă,
dau foc în craniul cu saloane goale.

Și, iată iarba, mîlul, sarea; iată
pupila pleacă în voiaj, departe,
pe fiul său asasinat să-și poarte,

prin sînii iernii ca o nestemată...

*) Din manuscrisul „Elegiile lui Eros".

FLORIN COSTINESCU

Ca-n piramide de grîu

Ca-n piramide de grîu treceți-vă mîinile
prin cenușă
dumnezeesc e praful acesta de cer
plumburiu, înlăcrimat
e o oră în care cresc toate din puberea lui.
Ochi, numai ochi, surpate azururi cu păsări
și coroane de arbori
statul, numai statul, văzute din viitor,
decimate
e cenușa aceasta în straturi, culoare
de cearcăn
Dumnezeiască e, bună pentru mortar
ca nisipul
cenușa de pe inima lumii — treceți-vă
mîinile prin ea
și-și va aduce aminte de flăcări;
un Michelangelo
parcă ar respira lîngă un munte
cu barba încîlcită de soare,
încărunțit de durerea universului
sacrificat să nască,
un Michelangelo născut acum cîteva
mii de ani,
venit să sufle la rădăcini pînă se pierde
pe sine,
arzînd și povestindu-și sieși viața pînă la
cele mai mici
aschii de piatră, ca unui necunoscut
apărut înainte-i
Limbile de foc de deasupra cenușei
sînt poate
statuile lui Tîrzii; mereu se aprind în cîte
o parte a pămîntului
și-l susțin să nu se prăbușească.
din soare în soare
din cer în cer, din inimă în inimă

Incuviinţare

Spre vama de iarbă a sărutului
Vino cu nasul începutului
A încă nerăsăritului
Tulburi liniștea mîtului
Vei trece printre sceptre și rugăciuni
Cu trup de văzduh nenăscut
În care se vor răzvrăti viitoare minuni
Sînteți doi și nu v-a numărat nimeni
Verde vă e părul și chipul și gîndul
O pasăre a tărîmului, verde
Între buze vă așează, o încuviințare,
pămîntul.

„acestea s-au întîmplat“

Ciuma lui Caragea

La acest an cu leat 1813, luna lui iulie, au început a eși vorbă în București cum că iarăși au început a să scormoni ciinii de turci și vor să vie în țară. Atuncea unii din negustători, alții din boeri, au început a-și descărca casele de calabalîcuri, prăvăliile de mărfuri, pă la hanuri, alții pîn beserici, iar alții scotea de prin biserici și de prin hanuri și le trimitea afară din București. Și era o mare turburare între norod, pînă cînd cei mai aleși începură a-și scoate familiile și să făcu o frică foarte tare, cît nu știam ce ne facem. Mai în scurt, frică mare era, și pre nimini nu vedeam. Fierbea lumea în toate părțile. Unii zicea : turcii vin, alții : ciumă, alții altfel. Atuncea să fi văzut frică ! Pînă cînd nu trecu vreme multă la mijloc, numai ce vreo zece zile, și să auzi la Văcărești, în sat, din jos de București, cum că s-ar fi primejduit o casă de astfel de boală, încă i-au dat și foc. După aceasta au mai trecut cîteva zile. Socoteam glumă. Alții zicea : minciuni ! Pînă s-au adevărat. În București lumea tot nu credea. Pînă cînd începu a să îndeși în luna lui august, cît mergeam mai rău. Iar cînd fu la octomvrie să întări o gro(a)znecă mo(a)rte, care nici nu s-au mai pomenit să fi mai fost vreodată măcar și alocurea. Și să sparse orașul și să duseră care încotrou le-au văzut ochii. Și rămase tîrgul pustiu. Și ce era să vezi ? Încotrou ascultai, aceasta să auzia : „păziți, la o parte, că vin cioclii cu morții“, cîte opt, cîte zece, unul peste altul morți, și cei zmreduiți după cară, la ordie, cu copilașii plîngînd. Și-i cără du prin toate mahalalile, pînă cînd n-avea ce le mai face și sta pre uliță morți, pînă cînd venea cioclii cu cară dă-i rădica. Și cîți eram vii, ne socoteam morți și umblam amețiți. Apoi începură a să îngropa unul pă altul pîn grădini, pînă se umplură. Unde intra, din zece scăpa unul sau doi. La alte locuri nici unul. Și pre cîți îi vedeai umblînd pre picioare, carii sculați după boală, alții veniți din ordie. Muriră preoți du pre la biserici. Alții fugiră. Rămaseră sfintele biserici fără de slujbe și ți-era o jale a privi. Să pustiiră mahalalile. Și ținu tot mo(a)rte gro(a)znică de la avgust pînă la ghenarie. Apoi de la ghenarie au mai rărit, că și casele mari n-au scăpat, fără numai pre la cei boeri mari, carii sta închiși prin curți, cu mare pază. Iar aicea în București, cum să zicem, avea cine să-i îngroape, și de-au mîncat ciinii cîte unul pîn grădini, pe carii de frică nu-i îngropa adînc. Iar prin sate, pă afară, atît pă țărani, cît și pă orășeni, cîți fugiseră în băjenie, pre aceia mai pre mulți i-au mîncat ciinii, că nu avea cine să-i îngroape, și spunea că pînă la ghenarie numai răportuiți în catastih morți mai mulți de 20 mii, afară din cei din grădini, carii să îngropa noaptea, cît și cei de prin sate, carii putem zice, nu știu, că mai mulți s-au îngropat, singuri, decît răportuiți. Iară la spital făcea grămezi de cîte 100 de trupuri goale, flăcăi tineri, fete mari, copii, bătrîni, bogați, săraci, și să umfla ca bordușii de soare. Apoi făcea șanțuri și-i arunca acolo unul peste altul, țiganu, boeru, ovreiu, armeanu, nu să căuta, la rînd. Și să prăpădiră doă părți de lume și mai mulți. Acest fel de gro(a)znecă mo(a)rte s-au făcut la acest leat. Ia vedeți, fraților, cîtă răutate s-au înmulțit la neamul nostru, pentru fărădelegile no(a)stre. Că mai întîi, după cum înapoi am arătat, să cutremură pămîntul de căzură sfintele biserici și hanurile și casele. Al doilea, arse focul tîrgul mai de tot. Noi tot n-am băgat de seamă.

Încă ne-am pus împotrivă cu Dumnezeu. Muerile cu capetele goale și tunse, dezgolite pînă la briu. Oamenii își lepădaseră portul și-și luoase portu strein, ca păgînii, unii nemțește, alții sfrancozește, alții în alte chipuri, cu părul tuns, cu izulufi ca muierile. Apoi ne amestecam cu ei și cei mai procopsiți le învăța cărțile lor, unii sfrancozește, alții nemțește, alții talienește. Și intra învățătura lui Volter [1]), acela urîtul lui Dumnezeu, pre carele îl avea păgînii, ca pre un Dumnezeu. La biserică mergeam ca la o priveală, care și mai care cu haine mai bune, muerile cu felurimi de podoabe drăcești. Mai în scurt, mîndriia așăzase scaunu în București. Nu credeam în Dumnezeu, numai în ziduri, în haine, în însălătorii, în mîncări bune, în beții și mai vîrtos cuviia de față. Aceste le aveam obicinuite, toți de opște. Iar mai marii noștri cu mîncătoriile, încît nu mai era de suferit, și nu numai de partea mirenească, ci și cea bisericească. La care acestea sînt date numai păgînilor, că ei sînt fără nădejde, iar nu noă, creștinilor.

Apoi, ce să mai vezi ? Mai cu o parte să întăriia mîndriile, curviile, înșelătoriile și alte fărădelegi. Apoi ce să mai adăstăm ? Dumnezeu cu mila, noi cu răutățile ! Aceasta am adăstat ! Și nici această mo(a)rte gro(a)znecă nu ne-au smerit, că tot aceia ce am învățat ținem.

Să știți, creștinilor, că de nu vă veți părăsi de năravurile cele rele, adecă portul păgînesc să vi-l lăsați și zulufii du pă ochi ; așijderea și muerile vo(a)stre să vă părăsească de a-și mai goli piepturile și capetele, să nu vă jurați strîmb, măcar și pre dreptate, să nu vă bucurați să înșălați pre frații voștri, de uciderî și de hoții să vă feriți, zavistiia să lipsească, să mergeți în biserică cu frica lui Dumnezeu, și mai vîrtos mîndriia să o părăsiți de la voi, că tot din mîndrie toate acestea nasc. Și de le veți face acestea, ce mai sus am arătat voă, și de vor mai înceta dregătorii di(n) jafuri și partea bisericească să să smerească și să îndrepteze pre cei greșiți și să nu-și iasă din cinul său, să nu se bucure la dobînzi să vînză darul cu preț, sau să dea voie cuivașilea pentru bani, apoi atuncea martor sînt înaintea lui Dumnezeu că nu ne va mai veni rele ca acestea asupră-ne, ci va fi între noi pace și rod de grîu și de vin și de dobitoace multe și bunătățile pămîntului vom mînca, după cum zice proorocul David. Iar de nu : sabiia vă va mînca pre voi ! Ați auzit ? Iproci...

Foarte cu rîvnă și cu cutremur am scris atîta certări, ce sînt dumnezeești, asupra no(a)stră, pentru păcatele no(a)stre, aflîndu-mă și eu întru acest oraș, adecă București, la leat 1814, februarie 16. Iară avînd viiață, cele ce să va mai întîmpla, nu le voi trece cu vederea, ci și pre acelea le voi scrie înainte.

Retragerea lui Napoleon din Rusia

Fraților, acum am dovedit cu bun adevăr cum au eșit Bunăparte din Mosca. Că văzîndu-se cu totul perit, altă nădejde de izbăvire nu mai avu, deci din cîți ostași ce era aproape de el, carii mai rămaseră, ca la 60 de mii din 800 de mii ce au intrat cu ei în pămîntul rusului, adunîndu-i pre toți, le pologhi acest cuvînt : „Fraților și vitejii miei ostași, cari sînteți rămași acum de nu ați perit într-acest pămînt pustiiu, ascultați cuvîntul mieu. Ori carii dintru voi vă veți iubi viiața vo(a)stră și vreți să vă vedeți încă o dată pămîntul vostru, al doilea cîți ați mîncat pîinea împărății mele și mă iubiți, acum să vă văz sîla voastră. Să năvălim odată, ori să murim, ori să eșim, că altă nădejde de mîntuire nu mai avem. Iar așa, carii vom avea noroc, vom scăpa. Și eu, de voi scăpa afară sănătos, atuncea pre unii ca aceia îi voi cinsti cu mari daruri“, încă făgăduindu-le boerii și alte lucruri mari. Și așa, unindu-i pre toți și înconjurîndu-se el cu o mare putere năvălîră deodată prin granițele Rosii. Și acolo îi stătură armiia rosească, carele îl păliia împotriva Ciceakov ghinăral, ce să ridicase cu ostirile din Țara Românească i alți înarali. Și mulți perîră dintr-amîndouă părțile. Dar tot scăpă Bunăparte cu cîți rămaseră dintru acest război, și să duse în țara lui cu această izbîndă de cîștig de la Rosiia : carii cu buzile căzute, cu nasurile, alții cu ochii plesniți de înfricoșatul ger, alții de arme răniți. Iar un trup de ostași franțozi, 60 de mii, au înghețat cu cai cu tot în Rosiia și sta ca cum ar fi vii, cît nu puteai să-l mișci sau să-i iei cevașilea din mînă, încît o mare mirare au fost la cîți au văzut lucru ce n-au mai văzut ochi omenești. Încît era poruncă împărătească ca cîți vor voi să meargă să vază acea minune, să meargă cu cheltuială împărătească. Care s-au și făcut. Că și unii negutători di(n) București, avînd și trebuință acolo înlăuntru și mai mult să vază această dumnezeiască lucrare, s-au dus, însă cu cheltuială împărătească. Aceasta s-au făcut la leat 1813, ghenarie. Gerul au ținut pînă la martie.

Iar pentru Bunăparte vorbesc mulți, în multe feluri, fiindcă foarte mult l-au strejuit muscalii să-l prindă. Ci unii zic că au eșit în chip de curier, alții zic că l-au scăpat ovreii în chip ca ei, alții în multe feluri zic că s-ar fi aflînd la Pariz, alții la alte locuri. Nu am putut dovedi bine. Sta lucru ascuns. Cînd om dovedi, iar om scri.

★

Să începem iarăși a vorbi de franțozi și de Reaparte. Că după ce-l loară în goană un trup de ostași roșești i cu ceilalți nemți, englezi, și după ce-l puseră în mînă, încă și cu atîta sumă de avere : ce s-au făcut ? N-am putut adeveri bine. Ci unii zic că s-ar fi aflînd la englez supt mare pază într-o niște mări, într-un ostrov, iar alții zic să fi perit cu totul. Iar pre soția sa, împărăteasa, fata neamțului, o au luoat tată-său îndărăt, cu un cocon al ei, și să află la scaunul tată-său în Beci [2]).

Răscoala lui Tudor — jafurile arnăuților

Înainte de pristăvirea mării sale Alexandru voievod Sutul, cu trei zile, s-au rădicat din București un Todor slugearul, de fel oltean din județul Jiiului, cu vreo patruzeci, cincizeci de feciori și au eșit din București și s-au dus de au trecut apa Oltului în județul acesta al Jiiului și și-au făcut lăcașu în mănăstirea Tismana. Și au adunat la el mulțime de panduri și sîrbi și au făcut zapt doă județe, să fie el cap lor, încă prinzînd și pre un ispravnic, iar ceilalți, scăpînd, au trecut la Craiova. Iar alții din boeri, cîți au scăpat, au trecut unii la Craiova, alții la București, alții prin alte locuri, rămîind singur acel Todor slugearu de oblăduia acele doua județe, unul al Jiiului, altul al Mehedințului, scăzîndu-le dajdiia mai pă ușor, după vechiul obicei. Și unind cu dînsul pre acei ticăloși, au rădicat armă asupra boerilor ai țării și au început a face jafuri. Iar după ce înțelese boerimea din București de faptele ce să făcea, au pornit din București arnăuți asupra lor, ca do(a)bră îi va supune. Încă și dare de bani le-au făgăduit și cererea lui i-au împlinit și tot nu l-au putut îndupleca, ci mai mult să gătea să vie la București. Și unind și pre trimișii boerilor, s-au făcut toți una. Iar pînă la o vreme, tot socoteam glumă. Apoi, după ce să înglotă gluma, începură boerii a să găti de fugă. Și era turburare mare în București, iar negutătorii își căra mărfurile pîn hanuri și stam la mirare toți : ce va să fie aceasta ? Iar în București, unii din București descăli greci și cu alți greci în hanul Filipesculuí și în alte locuri strîngeau oameni cu lefi. Și sta așa, nimini nu pricepea ce va să fie, că scrie oameni cu lefi și ce vor să facă cu ei, nici boerii, nici negutătorii. Și de vor fi știut cinevașilea, dar pă semne era lucru acoperit. Și mai vîrtos boerii nebuniseră în baluri și în primblări și în mîncătorii, și de celelalte nu-și aducea aminte. Și trecu pînă la fevruarie 26, iar de aici în colo mai tare să siguripsea lumea de prin case prin beserici, prin hanuri, alții afară spre Brașov, prin taină. Iar la martie întîi, în zioa de sfînta mucenița Evdochia, mare băjenie s-au făcut, încît cară nu să mai ajungea, om peste om da, iar alții căra prin hanuri cu spinarea, alții prin beserici. Și unul pre altul întreba : „ce e, ce e ?“ Și nici unul, nici altul nu putea da răspuns. Toți mutește umbla. Apoi era și un noroi gro(a)znec, și fămeile, de mare gro(a)ză, își lăsa copiii prin noroae și alerga prin beserici, înnoroite. Și taman preoții era în sfînta leturghie prezdesfeșteniia. Și era un lucru grozav a vedea ochii omenești. Iar Todor Olteanu, cu pandurii lui și cu arnăuții ce să însoțise, pîrlea boerii peste Olt pă unde-i dovedea și-i jăfuia. Apoi, după ce trecu Oltul dincoace, asemenea pîrlea, pînă să apropie de București, în luna lui martie.

1821, martie, au intrat Todor slugearu cu pandurii și cu arnăuții lui în București, pă podu Calicilor. Iar din golanii lui, unii mai era ceva de dînșii, iar alții cu vîrzobi de tei la opinci, alții fără cremeni la pisto(a)le, alții armă nicidecum. Iar din sîrbi, tot mai era cevașilea. Și nimeni nu s-au găsit ca să le stea împotrivă, dintr-atîta lume și atîția arnăuți ce minca lefi domnești ! Și au intrat fără nici o sfiială în casele Brîncoveanului de supt mitropolie.

Iar în mitropolie era oameni de ai lui bimbașii Savei și nu l-au îngăduit să intre și acolo, ci să strejuia cu arme peste ziduri, pînă la vreo doă zile. Apoi să împăcară cu toții și să făcură toți una. Iar arnăuții boerilor, ce-i trimiseseră afară să prinză pă Todor, au venit împreună cu Todor. Iar ai lor, cei mai mari, au rămas pă afară de pîrlea și jăfuia lumea. Să împărțiseră unii într-o parte alții într-alta și ținea drumurile de coprinseră țara.

Oh, oh, rău noroc ! Bine era să nu fi mai fost ! Materiile cele scumpe ajunsese așternute prin casele boerești. Era păduchi, să-i rînești. Îți venea să nebunești de cîntece oltenești, de trăsnete de pisto(a)le. Nu mai auzeai ce e afară. Toți, nebuni de vin. Nu rămăsese găini.

În săptămîna cea mare a Paștelor, a patimilor, au eșit Todor din tîrg în mănăstire în Cotrăceni, cu ostații săi, dîndu-și titlu de domn poruncitor țării. Acolo să făcea divan, la el să da jălbi, de acolo să împărțea poștile, slujindu-i boerii ca unui domn. Și orîndui ispravnici în toate județele și porunci să se stringă rămășița birului pînă la mai, aruncînd și pă preoți, ca să dea de fieșcare cîte tal. 10, și să dea și mănăstirile cele mari, fieșcare după puterea sa.

Eteriștii și jafurile lor

Iar în săptămîna a patra a sfîntului post au sosit în București un căpitan Farmache al lui Ipsilant, cu o sumă de hoți greci, sîrbi, moldoveni, și au intrat în casele lui Ștefan Belu, alăturea cu hanu Sfintului Ioan. După el au sosit și Duca căpitanu în casele lui Filip pă podul Mogoșo(a)ii și altul Machedonschi, altul căpitan Iordache, altul Cușanțolo, cei mai mari ai lui și cu ceilalți. Și în ceasu ce au întrat, au rădicat un steag cu trei văpsele, unul roșu, altu negru, altul alb, deasupra porții caselor Belului din Ișlicari, cu această noimă : roșu — sînge, negru — moartea, alb — slobozeniia. Iar cu alt steag asemenea încungiura tîrgu pă toate ulițile, cu doi popi greci cîntînd pe urma steagului, cu niște sfinte moaște. Iar alții slobozîia pușci, pistoale, încît îți lua auzul, plini de vin și de rachiu în toate părțile, încît îți era o grozăvie de crailîc a căuta asupra prea frumușilor și lăudaților București. Și de atîte trăsnete de arme se făcuse nor deasupra orașului de fum. Și nimic nu ne puteam pricepe, ce va să fie acest lucru așa fără veste. Iar lauda grecilor așăza scaunele în Țarigrad. Și iarăși, iar lauda crailor zmintea mintea înțelepților.

Deci, fiindcă hoții cei mari ai Bucureștilor, cari mînca lefi domnești și boerești și-i avea boerii credincioși lor, întru care răzima că la o vreme ca aceasta să-i aibă de bun ajutor, delibașa Mihali și Ghencia, cu cei rămași ai lor, după ce s-au împreunat cu Ipsilant, au apucat pre supt dealu podgorii pînă în Ploești și pînă în Tîrgoviște, pînă veniră și în București.

Iar Ipsilant rămase la Colintina în casele lui Grigorașco Ghica, iar Duca și Farmache și cu ceilalți ai lor intraseră în tîrg, în săptămîna cea mare a sfîntului post a sfintelor patimi.

Todor era poruncitor țării.

Apoi ce să mai vezi de aci încolo ? Cine poate să ia socoteala jafurilor ce să făcea de dînșii în toate părțile și batjocoriturile ce să făcea de ei în lume, dar mai mult la partea boerească. Că, deaca îi prindea, nu numai că-i jăfuia de-i lăsa în piei, ci pre bărbați, pre unii îi și omora, iar pă cocoane și pre fetele lor le batjocoriia cum le era voia, mai cu asupră decît turcii, ca ciinii, pre amîndoă părțile.

Iar cai, arme, pă unde găsea, sau negustător fie, sau la boer, le lua. Pivnițî cu buți cu vin sau rachiu le spărgea. Cît putea să bea, bea, cît nu, să vărsa de sta pivnițele tot pline și umbla turbați ca ciinii pe ulițe de mare beție, slobozind armele. Iar găinile și celelalte păsări de prin curți cu totul le lua. Orzuri, porumburi, fînuri, pă unde să găsiia, lua. Cît să mînca de cai, să mînca, cît nu, să mînca de păsări, vărsat. Pușcăriia și alte închisori, unde se afla hoți, pre toți i-au însoțit cu ei. Și care să da la ei în scris, pleca la jaf, și care nu vrea să să scrie, legați ca pă dobitoace îi ducea la Cotrăceni de săpa la șanțurile care le făcea Todor pentru bătălie. Iar caleșcile boerești, pă unde să găsiia, să punea beți în ele cîte cinci și șase de să primba. Iar pă drumuri, pă unde le ajungea, le sfărîma. Apoi în săptămîna a șasea a sfîntului post au eșit Ipsilant din București și s-au dus de s-au așăzat în Tîrgoviște și au strîns lumea și s-au apucat de au destupat șanțul de împrejurul orașului, ce este făcut din vechime. Iar oamenii cîți să scriia aici în București, ca pă dobitoace, cu piinișoara la supțio(o)ră, îi trimitea acolo, de-i punea la mustră și le schimba hainele.

Iar băjenie, necontenit să tot cără : unii care scăpa în Brașov, alții prin Căldărușani, pîn Znagov, în Cernica, în ostrovu Herăstrăului și al Fundenilor, alții în Țigănești, alții la munți și pîn Cîmpina, carii pă unde ajungea, alții prin păduri. Băhăia pădurile de oameni și de vitele țăranilor, că să rădicase toate satele în băjenie și ajunseseră pînă în vîrful munților.

Iar la mai, în patru, veni veste că au trecut Dunărea turcii. Iar noaptea, vineri în 13 spre sîmbătă, s-au rădicat Todor din Cotroceni cu pandurii și cu arnăuții lui și au apucat drumu spre Pitești. Iar Ghencea și cu delibașa Mihalea și bimbașa Sava și cu căpitan Iordache au apucat drumu spre Tîrgoviște.

Și am rămas noi singuri în București.

Sîmbătă no(a)ptea în paisprezece încă unii au rămas din arnăuți și pînă a două zi duminecă dimineața. Iar duminecă pînă în zioă duduia pămîntul de caii arnăuților, cum fugea tot spre Tîrgoviște.

Uciderea arnăuților duplicitari

Sîmbătă seara au chemat chehaia bei pă Sava, pă Mihalea, pă Ghencea, și mergînd i-au îmbrăcat cu capoturi și le-au mulțămit pentru că au arătat slujbă, cinstindu-i cu cafele după obicei.

Duminecă avgust 7, după ieșirea din beserică iarăși i-au pohtit la cafea. Și mergînd iarăși cîte trei și cu cîțiva din arnăuții cei mai aleși, cum au intrat în conac, în casele Belului din Ișlicari, pă loc s-au pomenit în glo(a)nțe și pă loc i-au și tăiat pă toți. Numai unul au scăpat, care și acum este viu în Brașov, la leat 1822, septemvrie. Iar ceilalți turci și culucurile du pă la răspîntie, o grozăvie. Că fugia toți în toate părțile, și turci și creștini, și nimini nu știe pentru ce fug. Iar pistoalele și puscile în toate părțile trăsnea, pînă prinseră dă veste turcii că s-au omorît acei trei ciini cu ai lor.

Și să dete poruncă să se caute pîn toate mahalalele și unde să va găsi arnăut, să să omoare. Apoi ce să vezi ? Turci, alergături pă toate ulițile și nu numai arnăut pierdea, ci cine le ișa înainte îl omoria, de sta trupurile pă toate ulițele ca bordușii fără de capete. Iar arnăuții, cîți au prins veste mai în grabă, și au apucat calul în mînă, care încotrou i-au văzut ochii au apucat, iar carii s-au împîrlejit pîn tîrg sau aiurea și n-au avut veste în grabă, pe toți i-au prăpădit.

Iar cei din mahal(aua) Tabacilor, din casele sărdarului Marco ot mahal(aua) Oltenilor, în beserica Oltenilor au năvălit, și cît norod intrase acolo, cu copii, pă toți i-au dat afară și au rămas singuri, înlăuntru, cît și cei din casele Savii. După ce s-au zătonit o(a)stea toată acolo, au răzbit pre cei din case, iar cei din beserică nu s-au predat pînă cînd au adus turcii tunuri și au bătut sfîntă beserică de sîmbătă de la prînzucior pînă duminecă în diseară, pînă s-au aprins învălitoarea și au apucat focul și înlăuntru. Și tot nu să da. Arunca pă ferestre mahmudiele și alți galbeni cu mîna și arme numai argint, iar zaporojanii și turcii năvălea cu grămada la acelea și cîți năvălea, acolea rămînea. Că să punea cei dinlăuntru cu pușcile pă ei și rău i-au stricat atunci pă turci, dar mai rău pă zaporojeni, că da năvală beți. Să zic, poate după socoteala mea, mai mult de patru sute cincizeci s-au stricat, cu morți, cu răniți. Apoi arnăuții, ne mai putînd răbda dogoarea focului și cumplita sete, unii pre deasupra prin clopotniță căuta loc să sară jos și acolo i-au coprins focu de au ars și au venit rostogol jos, iar alții pre ferestre vrînd să iasă, turcii i-au împușcat, alții în beserică au ars, alții au năvălit afară cu iata(ga)nele în mîini. Aceia iarăși au stricat mulți turci în fugă, fugînd, pînă i-au doborît. Apoi, după ce s-au osteiat bătaia duminecă, înlăuntru ardea focu lemnele, trupurile, lăzi ce fuseseră. Iar zaporojenii scurma ; multă avere s-au găsit înlăuntru. Iar ceilalți turci întru aceste doă zile să făcuseră cete, cete și prin toate curțile căuta arnăuți și pă lîngă arnăuți jăfuia tot ce găsea. Că oamenii se dedeseră într-o parte, carii apucaseră cu trupurile prin hanuri, carii prin beserici, alții să împrîlejiseră prin tîrg să-și ia de ale mîncării. Apoi s-au făcut un jaf care n-am vreme să scriu și s-au omorît oameni drepți. Apoi a treia zi s-au osteiat. Iar întru aceste două zile vaiu ajungea la cer. Părea că pîn urechile omului se învîrtea mori. De la o vreme perise și frica. Umblam ca niște amețiți. Acestea s-au întîmplat.

---

[1]) Voltaire
[2]) Viena

Un cronicar muntean necunoscut

IOAN DOBRESCU

Fiu al unui cojocar din mahalaua Batiștei, el însuși cojocar și dascăl la biserica din aceeași mahala, Ioan Dobrescu (1777—1830) este autorul unei scrieri ce marchează, deocamdată, punctul ultim al tradiției cronicărești în literatura noastră. Ea este, în același timp, prima cronică scrisă de un om de rînd la vremea respectivă, în orice caz, din afara mediilor cărturărești constituite în jurul curților, al boierimii sau al înaltului cler, în care respectiva îndeletnicire era oarecum mai frecventă. Faptul e înțeles în optica în lumina căreia sînt interpretate evenimentele descrise, cît și de stilul și limba cronicii, care e, în mare, cea vie, orală, savuroasă, proprie capitalei noastre la începutul secolului trecut.

Dar partea cea mai interesantă a însemnărilor acestui cronicar aproape necunoscut (rătăcite o vreme, apoi regăsite și publicate, parțial, de istoricul Ilie Cortus în „Studii și articole de istorie“, vol. VIII, 1966) stă în spiritul lor, Ioan Dobrescu înfățișîndu-ne cazul unui scriitor ce-și redactează opera într-o perpetuă și ingenuă, dar nu mai puțin copleșitoare, anxietate, sub imperiul unei spaime nemaipomenite, ce dau paginii sale un relief apocaliptic, comparabil, pe alocuri, cu viziunile unui Bosch sau mai curînd, cu judecățile din urmă de pe pereții unor biserici autohtone. Totul se mișcă, se dărîmă, încît omul nu-și găsește niciunde o clipă de liniște, ori un punct de sprijin.

Desele cutremure, „cu vînt și urlet tare“, produc despicături „cît ar încăpea un om cu calu“, iar „prin crăpăturile pămîntului eșia nește apă cu humă neagră ce putea întocmai ca pucioasa“. Clădirile se năruie și ele : „multe sfinte beserici s-au zdrumicat, altele de tot ; hanurile asemenea, case mari, ziduri întemeete asemenea s-au zbrențuit“. Ce scapă de cutremur, mistuie focul : „apururea să tot aprindea case mari, hanuri, încît era o mirare.“ De citeva ori focul „atîta s-au aprins de groaznec, încît tot temeiu tîrgului au ars“, iar altădată a ars „tîrgu mai de tot“.

Scrisă sub impresia imediată a desfășurării evenimenteior, cronica (semănînd în multe locuri cu un veritabil reportaj senzațional) e importantă nu numai prin psihologia și talentul autorului ei, ci și prin faptele inedite pe care le consemnează. Între multe alte amănunte privind epoca (1802—1830) reține afirmația expresă despre înscăunarea ca domn al Țării Românești a lui Tudor Vladimirescu (a cărui răscoală n-o pricepe, însă), datele despre școala de la Sfintu Sava (unde aflăm că la 1825 „musi Iliiad“ preda „meșteșugu aritmeticii pentru socoteli“), despre anul morții (necunoscut pînă acum) poetului „Necolaie Văcărescul vel logofăt“, ce „pribegise peste munte“ în vremea zaverei și de unde „n-au mai putut să se întoarcă“ pînă în1825, cînd murise acolo, la Brașov, „avînd oareșcare văpseală“, adică fiind indezirabil politic. Sînt apoi, în cronică, amănunte economice, statistice, sanitare, meteorologice etc., însă cele social-politice (interne și externe, autorul fiind un cititor fervent de gazete și comentator de știri) predomină, fiind, totodată, de un real interes. De aceea, editarea integrală a acestei cronici (împodobită cu chenare și miniaturi, peisaje și portrete și chiar cu autoportrete ale autorului, care se dovedea relativ iscusit în această direcție) n-ar mai trebui amînată, ea constituind un bun de preț al literaturii și istoriografiei noastre, ce se cuvine pus în circulație în condiții adecvate.

Iată, pînă la o atare ediție, cîteva fragmente ilustrative din ea (titlurile ne aparțin).

George MUNTEAN

Modelaj de Ionescu Gabriel, cl. VI

Modelaj de Neculce Niculina, cl. V

colierul prințesei

GABRIEL GAFIȚA

Piraţii au venit într-o noapte de pe mare, după ce timp de cîteva zile îşi arătaseră în zare corăbiile cu steag negru, şi au pus stăpînire pe port. Mulţi văzuseră catargele cu cap de mort — cîţiva pescari aventurieri se apropiaseră ceva mai mult de vasele piraţilor şi abia scăpaseră neatinşi de bombele cu care i-au întîmpinat — dar nimeni nu dădea atenţie primejdiei care ne pîndea din fiecare gură de puşcă şi de pistol. Deşi toţi ştiau prea bine că acostarea piraţilor în fundul golfului nostru era o treabă de zile, poate chiar de ore, nimeni nu se îngrijora şi portul îşi trăia în continuare viaţa veselă, cu comerţul şi cu tocmelile, cu chefurile marinăreşti din taverna lui Jo, cu cîntecele care se ridicau de pe sute de coarde în noaptea eterată dintre palmieri.

Şi într-o seară, corăbiile cu cap de mort au aruncat ancora în portul nostru. Curînd tînguiala chitarelor şi mandolinelor a fost astupată de bocănitul picioarelor de lemn, care urcau drumul pietruit de la docuri către cîrciuma lui Jo. În prima săptămînă piraţii au fost liniştiţi. Apoi în săptămîna a doua au izbucnit certurile între ei : mergînd zilnic la tavernă, multora li s-au sleit buzunarele, şi aşa destul de uşoare. încît s-au trezit fără nici o para. O dată, de două ori, au băut pe datorie, ori i-au tratat alţii, dar în final, cînd jocul n-a mai mers, au ieşit cuţitele de la chingile picioarelor de lemn şi fierul a decis dreptatea celui mai abil. Mortii au fost lăsaţi să putrezească în praful străduţei, zile întregi, pînă cînd au început să duhnească, iar mirosul neplăcut i-a deranjat chiar şi pe foştii lor camarazi de arme, care i-au aruncat în ocean. Refluxul i-a luat şi duşi au fost.

Piraţii nu cunoşteau limba noastră. Şi nici nu se găsea nimeni care să-i înţeleagă pe ei, sau să ne înţeleagă cel puţin pe noi ce vrem să spunem, astfel încît tăceam unii faţă de ceilalţi şi acceptam starea de fapt. Neputinţa de-a ne înţelege, l-a pus pe Jo cîrciumarul într-o situaţie foarte delicată şi penibilă în acelaşi timp : nu ştia cum să-i facă să înţeleagă faptul că nu le mai dă băutură pe datorie şi că era în pierdere de vreo trei zile încoace.

Seara, doi bărboşi, dintre care unul cu un picior de lemn şi altul cu un cîrlig în loc de mînă s-au prezentat la el şi i-au pus cuţitul la gît, ameninţîndu-l fără cuvinte că dacă nu redeschide taverna, va suporta urmările. În faţa unor asemenea argumente cîrciumarul a cedat şi a ridicat la loc storurile, a scos cele mai bune vinuri din tainiţa lui şi şi-a ospătat cu acreală, clienţii.

În zilele următoare intrînd în tavernă, corsarii i-au strigat cîrciumarului după tejgheaua lui : „Dă-ne de băut, Jo ! Şi pune praf de puşcă-n băutură".

Oamenii au rămas stupefiaţi, fiindcă nu ştiau de unde aflaseră corsarii limba noastră. Ne-am dat astfel seama că nu erau atît de răi pe cît spuneau poveştile despre ei. Niciodată n-au trecut dincolo de cîrciuma lui Jo şi toată viaţa lor se petrecea între port şi tavernă.

Prinzînd curaj, au apărut şi prostituatele, nelipsite din orice port comercial. Apariţia femeilor în preajma cîrciumei a stîrnit senzaţie printre bandiţi şi pe loc au adus de pe corăbiile lor brăţări, mărgele, cercei, inele şi alte bijuterii marcate, jefuite de ei pe mări. În schimbul unei nopţi petrecute cu un corsar chior, sau şchiop, ori cu un cîrlig în loc de braţ, căpătau lucruri preţioase pe care nu le-ar fi putut altfel avea nici într-un an întreg. Suportau o noapte un cîrlig rece şi ascuţit să li se plimbe pe corp, sau să le atingă un picior de lemn şi nu deschideau ochii ca să nu dea cu privirea de clienţii lor, însă a doua zi, toată lumea le vedea cu brăţara ducesei K, sau cu fostul colier al prinţesei de W, ori cu inelul cu rubin purtat de marchiza de O, care făcuseră imprudenţa să voiajeze cu vaporul în Oceanul Indian. Multe neveste, invidioase pe prostituatele oraşului, veneau la taverna lui Jo şi se ofereau şi ele fără cea mai mică remuşcare în schimbul unei bijuterii de preţ. Astfel, încît prostituţia îşi cerea privilegiul de îndeletnicire capitală a locuitoarelor portului nostru. Jo aproape că se ruinase fiindcă piraţii aveau acum alte treburi decît să bea rachiul lui. Degeaba spunea bărbaţilor că soţiile lor vin şi se culcă nopţile cu piraţii, degeaba soţii îşi băteau soţiile pînă le lăsau leşinate jos, acestea se sculau, şi continuau mai îndîrjite ca pînă atunci.

Bărbaţii au vrut atunci să facă şi ei ca piraţii şi veneau la taverna lui Jo, legaţi la cap cu cîrpe, neraşi, cu un ochi acoperit de un plasture negru şi băteau cu pumnul în masă urlînd : „Dă-ne de băut, Jo !. Şi pune praf de puşcă-n băutură !" Dar făceau aceasta ziua, pe cînd corsarii jos, în dană, îşi împleteau funiile groase ca braţul sau îşi ungeau chingile înţepenite de atîta stagnare de la braţele şi picioarele de împrumut. Din păcate n-avea cine să-i vadă pe soţii oraşului nostru. căci Jo, cîrciumarul văzuse sumedenie de lucruri la viaţa lui şi nimic nu-l mai mişca, iar corsarii erau jos în port şi, ca printr-o convenţie tacită între ei, nici unul nu punea un strop în gură ziua.

Iar bărbaţii oraşului nostru se îmbătau cumplit, cădeau pe sub mese şi dădeau de furcă tavernierului şi soţiei lui care-i cărau afară ca pe saci şi-i aruncau în stradă. În fiecare dimineaţă se întorceau la locurile lor cu consecvenţă, lăsînd bărcile pe mal să se acopere de algele mării.

Într-o zi un pirat a ajutat o femeie să care un coş cu fructe pînă la poarta casei, apoi şi-a luat tributul de dragoste de la ea. A fost primul pas dincolo de cîrciuma lui Jo. Curînd şi alţii au călcat consemnul, în timp ce bărbaţii oraşului treceau pe lîngă ei, îndreptîndu-se către taverna pentru a-i striga unui Jo cunoscuta formulă : „Dă-ne de băut, Jo ! Şi pune praf de puşcă-n băutură !" singura de altfel pe care o mai ştiau sau o mai ţineau minte din limba lor meridională bogată, cu accente lirice, în care poezia ieşea de la sine.

Cît despre piraţi se înscăunaseră bine în port şi începeau să-şi întindă cîrligele braţelor către oraşul propriu-zis.

Mergeau cu capul plecat (aceasta la început), într-o atitudine hoţească, încît nu s-ar fi putut spune că au de gînd să devină noii stăpîni ai portului şi să-l facă un bastion al capetelor de mort. Totuşi odată, un tînăr îndrăzneţ şi obraznic a înălţat ochii spre un balcon să vadă cine purta acea fustă albă care ieşise din casă în timp ce el trecea pe străduţă. Dar figura femeii nu i s-a întipărit în minte, în schimb a văzut orologiul din turnul primăriei. Într-un ceas, toţi piraţii au ridicat capetele spre cer ca să privească la minunea din turnul primăriei. Un ceas cu cadranul şi limbile din aur. În fiecare zi ieşea din turnul misterios o statuetă de aur cu ochi de smarald, reprezentînd fiecare zi. Şi un fior rece electrizant i-a trecut pe toţi. S-a transmis şi populaţiei, iar printre prostituate începu să umble zvonul că piraţii vor pleca. La început a fost numai un zvon, apoi a devenit ca un ecou al oricărui cuvînt rostit : „Pleacă vasele". Femeile umblau după corsari cu înverşunare implorîndu-i dar negăsind nici un pic de înţelegere. Totul dispăruse pentru ei. Ceea ce rămăsese era orologiul de aur din turnul primăriei construit de generaţii şi lăsat nouă.

Şi într-o dimineaţă, nu s-au mai văzut corăbiile cu cap de mort ; piraţii plecaseră tot aşa de neaşteptat cum veniseră, într-o dimineaţă, care ar fi putut fi ieri sau acum doi ani. Multă vreme li s-a dus dorul : profitul lui Jo tavernierul scăzuse, căci şi bărbaţii se retrăseseră pe la casele lor să-şi oblojească rănile conştiinţei. Viaţa a fost tristă multă vreme şi toţi mergeau abătuţi, cu capetele plecate. Aceasta însă pînă într-o zi cînd un băiat dintre foştii beţivi a ridicat şi el ochii spre balconul unei fete. Şi din acea zi, locuitorii portului au constatat că orologiul din turnul primăriei luceşte, luceşte puternic, mult mai puternic decît înainte. Nimeni n-a observat înlocuirea survenită peste noapte, înainte de plecarea corsarilor şi toţi şi-au zis că au fost într-adevăr norocoşi, căci piraţii aceştia erau înţelegători şi umani. A trecut mult timp pînă să-şi dea seama că orologiul lor din turnul primăriei, care la toţi le sunase dimineaţa şi noaptea, răsăritul şi apusul, şi pe care-l moşteniseră din generaţie în generaţie, fără să ştie de fapt de la cine, deoarece fiecare îl vedea de cînd se năştea şi pînă închidea ochii, ignorînd pe acel meşter iscusit care-l lucrase, fusese înlocuit cu unul din tinichea obişnuită, dar atît de strălucitoare în lumina soarelui, încît îţi lua ochii. Cînd şi-au dat seama că este o minciună, trecuse mult timp. Un ceas de tablă care măsura vieţile oamenilor şi suna ultima oră unora dintre locuitori, şi primele clipe ale altora, care le luau locul. Altfel însă, lucea orbitor în soarele care se oprise deasupra portului parcă pentru totdeauna. Dar lumea se obişnuieşte repede cu situaţiile cele mai paradoxale şi a uitat cu uşurinţă lipsa orologiului de aur, în schimb a păstrat o amintire frumoasă piraţilor care ancoraseră într-o zi în portul nostru ferit din calea vînturilor şi furtunilor.

debut

Dispreţul

(Urmare din pag. 5)

simţea că Maximilian se află în deplină securitate, îl lăsă să se odihnească sub umbra uriaşului dispreţ pe care infidelitatea îi i-l trezea. De cîte ori Corina era meschină şi frivolă, nu-şi făcea griji. Maximilian o ducea atunci ca-n sînul lui Avram. Ca întotdeauna Maximilian îi trezea o milă nesfîşită, asta aştepta ea de la el, Corina era fericită. Ea era înţelegătoare nu-i făcea scene, şi dacă lîngă această blîndă înţelegere mai adăugă şi-un pahar de Ginzano, se declara împăcată cu viaţa.

★

Orice adulter se transformă pînă la urmă într-o căsnicie ; viaţa pe care o împărţea Corina cu Daniel nu se deosebea prea mult de viaţa pe care o ducea cu Maximilian. Nici Daniel, nici Maximilian n-o iubeau. Amîndoi o foloseau ca să-şi demonstreze superioritatea. Nici Corina nu-i iubea, avea însă grijă ca mila ei pentru cei doi bărbaţi să rămînă intactă. Daniel o ţignea de cînd deschidea pragul casei, o numea analfabetă, primitivă, gîscă, obsedată sexual, carieristă. Ea nu se supăra, se lăsa cu plăcere pradă exigenţei şi senzualităţii tribunului.

— Pe cine-ai mai turnat de cînd nu ne-am văzut ? Ia dă raportul mîţă ipocrită !

Aerul lui de veşnic nemulţumit, de om care-şi caută în adîncul sufletului o mînie care n-a existat niciodată, îi trezea Corinei o milă maternă, era exact mila de care avea nevoie.

— Ce faci ? Nu te dezbraci ?

Mînia lui Daniel era o minie veche, amintirea acelei mînii care crezuse el că-i colindase cîndva sufletul. Simţea că venise vremea să-şi părăsească soarta de victimă şi să devină un călău posac. Ucenicia luase sfîrşit.

Îngîndurat, îşi aprinse o ţigară, şi se aşeză pe marginea patului. Se gîndea s-o denunţe pe Corina, dar n-avea cui s-o denunţe. Soţul ştia de toată povestea, nu-i aducea nici o noutate. Aş putea s-o denunţ la serviciu... se desmetici Daniel. Bănuia că prin acest denunţ va avea şi el de suferit, cu toate astea dorinţa de a deveni călău era atît de mare încît nu se sfia să lovească şi-n el însuşi.

★

„...De ce rabd toate astea" ? se întreba Maximilian care se simţea ispitit să-şi facă bagajele, deşi ştia că pînă la urmă, pocăit şi ruşinat, le va pune la loc. Îşi dădea seama că era mult mai uşor să rabde mizeria decît să fugă de ea, se obişnuise cu ea, aşa cum se obişnuise cu durerile de ficat, chiar dacă ar fi plecat ar fi dus dorul acelei mizerii în care se simţea în siguranţă. Daniel îi dăduse o muncă de negru şi această muncă de negru îi plăcea. Din copilărie detestase oamenii din primul plan, el vrea să fie al doilea sau al treilea, eminenţa cenuşie, omul din umbră. Existenţa lui se născuse toomai din acest dispreţ şi iată că dispreţul din care el se născuse, se spulberase. El confunda lumina cu dispreţul pe care i-l trezea întunericul altora. Şi iată că pierduse şi acel dispreţ de aur, şi iată că în faţa lui se întindea pustiul. Căuta cu disperare un punct maxim la care demnitatea lui s-ar trezi, un punct maxim la care sufletul lui s-ar revolta, dar nu găsi un asemenea punct maxim, căută ceva care să-l revolte, dar nu găsi nimic care să-l revolte... „Eu sînt făcut să rabd orice. Paharul amărăciunii mele n-o să se umple niciodată". Era convins că la sfîrşitul vieţii se va trezi cu resurse de răbdare încă nefolosite, răbdarea lui era asemenea lui Dumnezeu, fără început şi fără sfîrşit.

Teorie şi simulacru

(Urmare din pag. 3)

mea luîndu-şi numele de Idee l-a înspăimîntat şi a declanşat reacţia de vitalizare a lui Kierkegaard.

Marx, în ultima instanţă a gîndului său filozofic, căuta împlinirea reală, fără fantasme, a fiinţei sociale ; fiinţă pe care a căutat-o s-o descrie în nenumăratele ei determinări, căutînd un remediu care să plece de la aspectele concrete. Afirmînd acest lucru nu trecem pe lîngă scrierile şi preocupările sale politice, ci trecem prin ele, către un gînd fundamental care l-a călăuzit pe Marx-filozoful şi omul de acţiune, gînd purificator care dă sensul profund al unei lupte ce altfel ar rămîne la nivelul unor preocupări divergente de politică imediată. Aşa cum pentru Aristotel viaţa politică se află în drumul spre împlinirea morală a omului politica pentru Marx era subordonată unui scop filozofic ce urma a fi împlinit în fiinţarea socială : viaţă purificată de denivelările nedreptăţii reale, împlinirea fiinţării sociale, viaţa fără simulacre.

Gîndul fundamental al purităţii ne poate duce către orice, căci poate traversa toate celelalte gînduri. Punctul spre care revenim este însă acela al purităţii teoriei, al legăturii sale organice cu domeniul pe care-l circumscrie, al modului în care se naşte şi în care se desfăşoară ; din ce întrebări (şi acest ce al întrebării nu cuprinde numai conţinutul, ci şi structura, modul în care apare şi în care este pusă întrebarea) se naşte discursul teoretic, la ce mişcare a gîndului ne obligă punerea acestor întrebări ? Şi, poate, teoria va fi nu formularea unor „concluzii", adevăruri omorîte prin modul în care sînt scoase la lumină în cuvinte, ci însăşi această mişcare a discursului, conştientă de istoricitatea ei, de perisabilitatea ei şi de deschiderile pe care trebuie să le creeze pentru mişcarea viitoare .Ce teorie estetică va fi aceea în care vom intîlni îmbinarea de cuvinte ..frumosul este..."? Şi o dată pronunţată această propoziţie (a cărei parte a doua o lăsăm pentru amatorii de precizări) ce ne rămîne de făcut, către ce se va îndrepta scrierea noastră, din moment ce ridicăm în faţa curgerii ei istorice acest opac monument propoziţional al definiţiei? Ce deschideri putem găsi dincolo de acest punct mort care, fiind mort, nu exprimă altceva decît pe sine însuşi, într-un ecou gol ?

Şi apoi, cum vom pleca în construcţia discursivă pentru a întîlni în cuvintele noastre lumea artei? Căci multe întîlniri pe care teoreticienii şi le dau cu arta eşuează într-un solilocviu mascat sub forma dialogului cu o fantomă. De cele mai multe ori toate aceste probleme ascut nerăbdarea acelora care vor să treacă, se spune, peste speculaţii, pentru a ajunge la domeniul construcţiei practice, la formulări calificative, la clarificări definitive după care spiritul poate intra în vacanţă, avîndu-şi pus la rece sacul cu adevăruri. Or, în fapt, doar întrebarea despre posibilitatea unei estetici poate inaugura drumul complicat al unei gîndiri estetice problematice, care să urmărească fenomenul viu al artei fără a aspira spre o searbădă consacrare în formula definitivă. Dificultatea nu constă în construcţie (aici ar apare doar dificultatea exterioară a timpului de elaborare şi a cantităţii, nu aceea simplă şi imediată a gîndului) — căci modele de teorii posibile ne oferă toate ştiinţele ; important este ca de la bun început să nu pornim cu siguranţa pe care ne-o dă acea încurcare a domeniilor, să nu ne ascundem sub semnul unui ca-şi-cum care ne duce pe drumul simulacrului. Căci frumoasa construcţie pe care o vom da la iveală va aspira atunci spre un pămînt pe care, fiindcă nu a plecat din el, nu-l va atinge niciodată.

Tragic şi demonic

(Urmare din pag. 8)

toare setea de nemurire ; deci, tragicul se oferă unui creştin numai atunci cînd sufletul său pendulează între credinţă şi tăgadă, adică atunci cînd el nu este creştin în toată puterea cuvîntului şi faptei sale.

Necesitatea inevitabilă a catastrofei tragice e subliniată, de altfel, şi de către un cercetător recent al fenomenului ce ne preocupă. În celebra sa carte „Moartea tragediei", americanul George Steiner scrie : „...orice noţiune realistă asupra teatrului tragic trebuie să pornească de la faptul catastrofei. Tragediile sfîrşesc rău. Personajul tragic e sfărîmat de forţe pe care nu le putem nici cunoaşte complet, nici învinge cu ajutorul înţelepciunii raţionale". Şi mai departe : „Tragedia ne repetă că domeniul raţiunii, al ordinei şi al justiţiei este cumplit de limitat, şi că nici un progres al ştiinţei noastre sau al mijloacelor noastre tehnice nu-l va lărgi. În afara omului şi în el însuşi, există *l'autre* (în l. franceză în text, n.n.) altă lume. Numiţi-l cum vreţi : zeu ascuns şi rău, destin orb, ispite ale Infernului, furie bestială a sîngelui nostru — el ne pîndeşte la răspîntia drumurilor. Îşi bate joc de noi şi ne distruge" (10).

(1) Max SCHELLER : *Zum Phaenomen des Tragischen*, pag. 250.
(2) M. SCHELLER : *Op. cit.*, pag. 251.
(3) Julius BAHNSEN : *Das Tragische ales Weitgesetz und der Humor ales ästherische Gestalt des Metaphysische* ; 1877.
(4) Johannes VOLKELT : *Schopenhauer* ; 1907 ; pag. 13.
(5) Karl JASPERS : *Psychologie der Weltanschauungen;* Cap. III.
(6) K. JASPERS : *Op. cit.*, pag. 120.
(7) M. SCHELLER : *Op. cit.*, pag. 265.
(8) Soren KIERKEGAARD : *Crainte et tremblement*, Cap. VI.
(9) Miguel de UNAMUNO : *Le sentiment tragique de la vie*, Paris, 1937.
(10) George STEINER : *La mort de la tragédie*, Paris, 1965 ; pag. 10—11.

ARHIVA ARGHEZI

Conferinţa „EMINESCU"

În luna februarie, anul 1943, un afiş lansat pe toate panourile de afişaj al capitalei, anunţa conferinţa lui Tudor Arghezi despre Mihai Eminescu, desfăşurată în cadrul iniţiativei luate de revista Vremea sub titlul general „Marile figuri ale neamului", care, la rîndul lui făcea parte din aşa numitele „Sezători Vremea". În programul zilei de 27 februarie pe lîngă conferinţă, citeau din opera lor poeţii Al. Philipide şi George Lesnea, urmînd după pauză, Sonata II-a *de George Enescu.*

Alături de Eminescu. *„Sezătorile Vremea" cuprindeau expuneri asupra Stolnicului Cantacuzino, Dimitrie Cantemir, Avram Iancu, Gh. Şincai, N. Iorga, Bălcescu, Enescu, Kogălniceanu, etc. Desfăşurarea lor în sala Ateneului Român şi felul interesant în care erau organizate, atrăgea un public numeros, sensibil la subiectele propuse, cu atît mai mult cu cît în acea epocă, fără fiind în război şi sub ocupaţia nazistă, cenzura, interzicea manifestările cu un caracter patriotic prea pronunţat.*

Sala Ateneului era plină pînă la refuz în seara conferinţei despre Eminescu. Explicaţie nu e greu de găsit : aceeaşi cenzură interzicea circulaţia anumitor poezii ale lui Eminescu, în timp ce conferenciarul, Tudor Arghezi, se bucura de reputaţia unui scriitor de atitudine fără şee. Publicul, destul de puţin conformist faţă de măsurile cenzurilor militare, literare, politice, sociale, gusta cu plăcere orice aluzie, orice act sau manifestaţie cu oricît de mic substrat sau subînţeles politic.

Subiectul Eminescu, tratat tot de un poet, constituia punctul culminant, cum a şi fost al conferinţelor anunţate. De la stilul elevat şi jocul de cuvinte, pînă la citatul rostit sub cupola Ateneului în plină explozie a entuziasmului public — „Cine a îndrăgit străinii / Minca-i-ar inima ciinii"... — sau de la analiza literară a unor versuri sau imagini poetice, pînă la opiniile personale în adresa criticilor de ocazie, conferinţa lui Arghezi a fost în repetate rînduri aplaudată iar conferenciarul ovaţionat.

În zilele următoare, presa nota : „În urma numeroaselor cereri primite, d. Tudor Arghezi va repeta conferinţa d-sale despre Mihai Eminescu, simbătă 6 martie 1943 orele 5 p.m. la Ateneul Român". Publicul de toate vîrstele şi categoriile, l-a întîmpinat pe Arghezi încă de sub coloanele Ateneului, conducîndu-l în aplauze pînă la tribună. Aici, un mic incident. Cenzura se şi intercalase, cerînd cuiva să nu mai pronunţe anumite cuvinte şi pasagii şi să renunţe în special la citarea celor două versuri, mai sus amintite. Arghezi a declarat că se retrage de la tribună dacă se intervine abuziv în textul precabil aprobat. Publicul, în aşteptare, aplaudă, solicitînd începerea conferinţei. Organizatorii „Sezătorii" oscilau în luarea unei hotărîri care, oricum, ar fi expusă cu un risc. Atunci cineva-mi-a-duc aminte perfect momentul pentru că îl înţeleam pe tatc în anticamera scenei, ducîndu-i ghiozdanul cu conferinţa dactilografiată — cenzura se ambelor părţi, a găsit pe loc o soluţie acceptată unanim : reprezentanţii cenzurii să declare, cînd vor fi întrebaţi, că la venirea lor conferinţa începuse, iar organizatorii să se risipească imediat prin public, motivîndu-se că nu au putut fi găsiţi cu uşurinţă, în timp ce Arghezi să urcă imediat pe scenă... Printre cenzori erau şi cîţiva intelectuali mobilizaţi, fie de la catedre, fie de la unele redacţii sau biblioteci, şi care îşi aveau părerile personale asupra războiului şi ocupaţiei ţării, în dezacord, fireşte cu oficialitatea. Întîmplarea a făcut ca reprezentanţii cenzurii să fie aleşi tocmai în acea zi din oameni mai subţiri, mai subtili şi, evident mai în spiritul conferinţei... Nu s-a petrecut nimic înafara aplauzelor şi participării entuziaste a publicului bucureştean la conferinţă, dimpotrivă, la sfîrşit cerîndu-se repetarea ei, a treia oară, pentru studenţime...

În zilele acelea an, în colecţia „Cartea cu vieţi ilustre" a apărut tipărită conferinţa lui Arghezi, volumul devenind, în scurtă vreme, o raritate bibliofilă.

Împlinîndu-se 80 de ani de la trecerea poetului în lumea dintre luceferi, am fost emoţionat să aflu că în seria conferinţelor memoriale şi de studiu literar ţinute zilele trecute în peisajul de obîrşie al lui Eminescu, profesorul Dan Simonescu a fost singurul care a citat volumul Eminescu de Tudor Arghezi. Cu acest prilej mai multă lume mă întreba, socotindu-mă oarecum răspunzător, „de ce nu s-a retipărit, cu acest prilej, conferinţa lui Arghezi ?".

Întrebarea corespunde unei dorinţe şi curiozităţi de cititor, pe care îmi permit să o notez, în atenţia redacţiilor literare ale revistelor şi editurilor noastre, cu speranţa că nu va trebui să aştepte comemorarea unui secol eminescian, pentru a fi repusă în circulaţie această carte a unui poet despre celălalt poet...

Baruţu T. ARGHEZI

POSTA REDACŢIEI

PROZA
POEZIE

Aproape toată partea feminească din România care scrie proză şi o trimite „Luceafărului" a luat de bună afirmaţia făcută de un prieten al meu în „Scînteia tineretului" cum că nu mi-ar place decît proza scrisă de bărbaţi. Vă rog, stimate doamne şi domnişoare, să uitaţi gluma aceasta (căci glumă a fost) şi să-mi trimiteţi încercările dumneavoastră, neînsoţite de scrisori încărcate de reproşuri la adresa mea şi de consideraţii asupra surorilor Brönte, a Selmei Lagerloff sau a Hortensiei Papadat-Bengescu. Vreau să cred, pe de altă parte, că nu veţi apela la pseudonime cu pantaloni, silindumă să angajez un grafolog de profesie.

DOINA TĂRNICERU. Întîi o ciosvîrtă din scrisoarea de prezentare : „Am auzit că nu aveţi păreri bune despre proza scrisă de către partea feminină. Totuşi sper că mă veţi înţelege. Aş **dorii** să mă consideraţi bărbat (!) şi poate că n-aţi face o **greşeală**". Îţi răspund că am o părere foarte proastă despre gramatica dumitale. Şi continui : schiţa, sau aşa ceva, intitulată „Lacul blestemat" („povestire povestită mie de un vizitiu") nu depăşeşte cadrul unei compuneri naive despre boieri şi administratori de moşie. Ai 17 ani şi se vede că nu puteai să cunoşti decît din lecturi sau din auzite realităţile groteşti ţinînd de-o perioadă cu definitiv moartă a ţării Moldovei. Părerea mea e să te ocupi de lucrurile şi întîmplările care se petrec sub ochii dumitale. Sînt la modă, şi în literatură şi în viaţă, şoferii. Vizitii şi-au trăit traiul şi şi-au mîncat caii. Unul foarte inventiv a vrut să-mi vîndă două gloabe pe patru halbe de bere. N-a izbutit.

NICOLAIE CRISTINESCU. Îmi trimite cîteva „certuri" de-ale dumisale cu muza. Să vedem ce spune. Ascultaţi : „Unii mi-au spus să cred în piţigoaie, / Alţii în pescăruşe/ (...)/ Iluzia mea : este sturza ! / **(poate D.A., n.n.)** E sinceră mult/ Cine se zbate în carpen ?/ Domniţa lăstună./ Desigur, o cred:/ o foarte-întrebare în aripi!/ Orişice-ar fi,/ pasărea mea preferată/ e doar vulturiţa".

M-ai convins. De azi înainte nici eu n-o să mai cred în piţigoaie. O să cred în magaoaie. Dar — şi te anunţ că regret foarte mult — pasărea mea preferată nu e vulturiţa. E bibilica. Pentru că are multe puchinele şi face : păcat-păcat !

VALERIU BÎRGĂU. Din lucrarea „Ţiţele" care se desfăşoară sub acest teribil motto : „Lesne a înţelege Femeia-trup decît Femeia-fantomă ...Autoru" am aflat că există pe lume şi mîncători de muşte, nu numai de furnici. În „Salonul cu scaune", o undă ingenuă şi un plasament al cuvintelor care mă face să cred că ai talent. Mai trimite.

EMIL PASADOR : La schiţa : „Mai ştie cineva că exist ?" îţi răspund că da, ştiu şi eu. Dar nu pot subscrie la ideea că „omul e mai tare ca atomul". M-ar dezice Hiroşima. Nu pot. O bună bucată de vreme vreau să te ştiu citind. După aia mai discutăm.

RADU TUDOR ANGHELESCU. Piesa „După ora 5 coborînd din tramvai şi pregătindu-mă să urc sus ca să mă plictisesc" care de fapt este o „subpiesă cu băieţi şi fete" ajunge să fie o înşiruire de vorbe din care nimeni nu înţelege nimic. Reiese clar faptul c-ai fost foarte plictisit cînd ai scris-o. Dialogul moţăie de somn.

VLAD MARTAN. Te vom publica cu „Dunărea" şi „Strada mea de acasă", iar pe...

GH. VĂLCESCU, cu „Inelele lui Newton".

F. N.

SELEUCUS — Bucureşti, ne scrie : **„Viaţa e un permanent spectacol cu grandioase varietăţi, ce ne alintă sufletul cu dureri fără ieşiri". „Toate acestea : —** (continuă corespondentul nostru, deschizînd generos două puncte) : **dureri, nuanţe, momente, imprejurări, speranţe, dau pe cît posibil imaginea reală a vieţii şi imaginea ideală a dragostei, cu toate că iubirea e de foarte multe ori cel mai fals rol jucat pe scena dragostei. Nu ?",** ne întreabă apoi scurt Seleucus. Păi da ! Deşi s-ar putea să fie şi invers, adică dragostea să fie un rol pe scena iubirii şi atunci se schimbă serios situaţia. **„Condus spre adevăr îl simţi ?"** ne asigură Seleucus. **„De multe ori către sfîrşit sau chiar la sfîrşit".** Şi acum urmează o comparaţie : **„Ca şi noaptea cînd trăieşti cu visul fiindu-ţi teamă însă, după ce te trezeşti şi aprinzi lumina îţi dai bine seama de tot ce a fost şi este. Nimic mai mult decît atît !".** Într-adevăr e foarte mult, e chiar suficient **„Nerăbdător aş fi să aflu esenţialul, necesar oricărui ce nu le-a cunoscut şi fără de care nu s-ar putea respira".** Seleucus, hoţule, exagerezi nu-i aşa, în chestia asta cu respiraţia ?

După încă o frază, în care cuvintele suferă de aceeaşi lipsă de oxigen. Seleucus conchide : **„Atît şi aştept. Cu drag, Seleucus".** Urmează versurile, din care cităm : **„Nu scriu că ştiu să cînt / Nu cînt că ştiu să scriu / Dar simt cum bate un vînt / Mişcîndu-mi ceva viu... / Cînd orice gînd te-mpinge, / Nu-l arunca-n uitare ! / Gîndeşte-l şi străpunge / Visînd la tot mai mare".** Da, e clar. Mersi pentru definiţia vieţii. E superbă.

ION ALEXANDRU DURAC — Tîrgovişte. Am primit de la dv. pînă acum trei plicuri cu versuri şi o vedere de la Eforie unde vă petreceţi probabil concediul. Nu putem publica versurile şi cu atît mai puţin ilustrata.

C. CONSTANTIN — Sibiu — Firul Ariadnei şi Răspuns nu sînt rele. Citeva, printre care şi cea cu dedicaţie, sînt evident prea soresciene. Slabe, pur şi simplu : **De ce, Marmură, Ţipăt etc.** Desigur, mai trimiteţi.

VALERIU BÎRGĂU. Am reţinut două din cele trei poezii trimise, pentru rubrica noastră „Cei mai tineri poeţi".

I. A. — Bucureşti — Realmente o surpriză plăcută. De aceea nu vă înţeleg discreţia în privinţa numelui. Cu iniţiale nu vă putem publica.

Vă cerem imposibilul dacă ne exprimăm dorinţa să vă declinaţi numele întreg ?

Cezar BALTAG

CENACLU

13 iunie. *Nu ştiu care ar mai putea fi rostul unui cenaclu în care activitatea membrilor săi s-ar reduce doar la o discuţie interminabilă asupra textelor citite. Mai ales că, datorîndu-se unui automatism de cultură prost înţeleasă, discuţia ar repeta în orice ocazie termeni demonetizaţi, chiar înţeleşi pe dos. Astfel vom auzi de fiecare dată că X are talent, dar că talentul său trebuie încă şlefuit, că Y e un realist spre deosebire de Z care nu e, ori că Homer i-ar fi spus unui prieten că precizia instrumentelor de investigaţie depinde de irisul creatorului. Şi aşa mai departe. Improprietatea cuvîntului apare mai ales la cei care-şi închipuie că simpla lor prezenţă la cenaclu închipuie un act de cultură, lipsa unei reviste a cenaclului ei erijîndu-se în ultimi judecători, în absenţa publicului cititor substituindu-i-se acestuia chiar cu obrăznicie. De aceea existenţa unui cenaclu care poate fi numit profesional depinde atîta de o revistă care să-l reprezinte în faţa unui cerc cît mai larg de cititori. Altfel, literatura cenaclului va fi doar o manifestare a oralităţii artistice şi din acest punct de vedere se va asemăna mai mult cu folclorul, nicidecum cu literatura cultă. Va fi totul şi de-acum înainte o şezătoare în care (ce deosebire !) fetele nu torc cînepă, iar băieţii nu sparg nuci în timp ce cîţiva poeţi şi prozatori le pun ghicitori ? Sperăm că nu şi pentru a avea această speranţă avem motivele noastre. Pînă atunci, ca deobicei : a citit Corneliu Omescu (proză) şi Ioana Malamen (poezie). Despre prozator : „tentaţia de a scăpa de uscăciunea realismului prin insolit... încercarea de a îmbogăţi realitatea folosind punctul de vedere al unui alienat mintal" (Virgil Mazilescu) : „fragmentele de roman mi-au plăcut extraordinar de mult" (Sergiu Vărgatu) : „o anume abilitate în interesarea cititorului... ca roman poliţist poate fi interesant... scriitură de factură realistă, din nefericire lipsită de adîncime" (Gorun Manolescu) ; „aplică lucrurile palpabile pe zone impalpabile — zona magică din cauza scriiturii este complet sufocată" (Victor Iliescu) ; „nu este nici realist nici magic, nu este nimic" (Mihai Mînculescu) ; „două fragmente destinate, o literatură care pluteşte în aer" (V. Mănescu) ; „texi de brigadier, de şcoală, de lucru" (Mihai Teclu) ; „mie mi-a plăcut" (av. Danaricu Velican) ; au mai vorbit V. Mirescu, D. R. Popa şi subsemnatul. La sfîrşit a luat cuvîntul şi prozatorul. Despre poetă : „conştiinţa singurătăţii" (V. Mirescu) ; „poezia Ioanei Malamen este o poezie a insuficienţei feminităţii" (D. R. Popa) ; „trebuie remarcată impresia de profunzime, dar scrie prea frumos, face poezie" (G. Manolescu) ; „frămîntările autentice ale poetei nu capătă echivalent estetic... calofilie, estetism, nu convinge" (Victor Iliescu) ; „poezia* Graiul *mi-a plăcut, în rest căutări prea căutate" (Florin Cilincă), „de la poezia sa de început pînă la poemul citat în seara asta e o cale atît de lungă" (Valeriu Pantazi), „poezie dramatică, drama însă nu e atît a poetei, cît a poeziei însăşi... nu are destule cuvinte pentru a-şi descoperi propria ei dramă. Ioana Malamen are o poezie apropiată de expresionism... are o înclinaţie spre şoc (intenţia şocului), face foarte uşor, prea uşor, poezie". Au intervenit din cînd în cînd V. Mirescu, V. Mazilescu şi subsemnatul. Semnele oboseli au apărut mai devreme, ori din pricina sezonului, ori poate din pricina pledoariilor susţinute cu vervă de cîţiva profesionişti. Repet însă şi în această seară de cenaclu au lipsit cînepa şi nucile.*

Iulian NEACŞU

tragic și demonic

Un eseu de
ȘTEFAN AUG. DOINAȘ

1. Cazul regelui Lear ne conduce la ceea ce Max Scheler numește *nodul tragic*. După acest gînditor, nodul tragic este împlinirea extremă a condiției esențiale a tragicului — și anume : ca purtătorii de valori să fie nimiciți în conflict — și constă în coincidența, în aceeași persoană, lucru sau întîmplare, a celor două elemente conflictuale. Altfel spus, aceeași forță a unui caracter uman, care — pe de o parte, cea pozitivă — duce la realizarea unei valori pozitive proprii sau străine, posedă în același timp o latură negativă, întrucît devine — în cursul aceleeași acțiuni — cauza care nimicește însăși valoarea pe cale de a se realiza : „... dass *diesel-ben* Wesenszüge seiner Characteranlagen ihn zu seinem Besten fahig gemacht und zugleich die *Katastrophe* verschuldet haben, dass ist im eminenten Sinne *tragisch*". (1). Odată cu această noțiune facem un pas înainte în universul tragic, atingînd unul din planurile cele mai adînci ale existenței. E indiscutabil că o intimă structură a lumii, o țesătură dintre cele mai profunde pe care spiritul uman le poate intui, se descoperă în nodul tragic. Aspectele de suprafață, care păreau atît de limpezi și delimitate, care pentru omul obișnuit sînt într-adevăr mărginite și clare, se arată a fi numai învelișul unei realități care în esență este complexă și întunecoasă. Căci ce poate fi țesut într-o împletitură mai intimă și mai de nedeslegat decît acțiunea unică în care, odată cu realizarea unei valori, se petrece și anihilarea ei ?

Ni se pare neîndoios că această situație excepțională a tragicului nu se poate explica nici prin simpla postulare a libertății umane ca factor determinant al evenimentelor istorice, nici prin invocarea unui cauzalități mecanice. Scheler însuși recunoaște că aici e nevoie de a presupune o complexiune de raporturi : „Der Ort des Tragischen — sein Erscheinungssielraum — befendet sich weder in den Verhaltnissen der Wert allein, noch in dem Verhaltniss der kausalen Ereignisse und Krafte, die sie tragen, sondern in einer eigenartigen Beziehung von Wortverhaltnissen zu Kausalverhaltnissen" (2). Iată, așadar, încă o dată nevoia de a recurge la explicația, abia lămurită în bogatele ei articulații (ea se va clarifica pe deplin abia atunci cînd ne vom ocupa de analiza fenomenologică a *demonicului*), după care o putere suprasensibilă, instalîndu-se în anumite caractere și evenimente, le împinge simultan în direcții care se neagă și anulează, anulînd însăși materia care le-a servit de suport. Oricît vom încerca să respingem discuția metafizică, să refuzăm orizontul larg și profund al întregii existențe, investigația noastră ne obligă să trecem la afirmații de o greutate și de un sens cu totul aparte.

2. Nodul tragic certifică existența unei lumi antinomice. De altfel, un teoretician ai tragicului, Julius Bahnsen, a semnalat faptul că fenomenul care ne preocupă ilustrează o despicare antinomică a existenței. Pentru Bahnsen însă (3), tragicul se reduce la planul luptei interioare a eroului, înscriindu-se total în sfera morală. Omul tragic, afirmă el, exprimă „absoluta incompatibilitate a voinței cu sine însăși" : două forțe lăuntrice se consumă reciproc, ca două datorii incompatibile. Oricum ar acționa, omul tragic acționează greșit, injust — spune Bahnsen — iar prăbușirea sa e determinată de o vină morală. Dar a conferi eroului o atare culpabilitate, indiferent de modul cum acesta se comportă, înseamnă a afirma prezența tragicului peste tot în univers : *pantragism* care la Bahnsen se alimentează din teza fundamentală a lui Schopenhauer asupra existenței ca rătăcire și vină : „Die Wurzel unserer Schuld liegt nicht in unserem Handeln, sondern in unserer *essentia et existentia*" (4).

3. Îndată ce renunțăm la postulatul metafizic schopenhauerian asupra culpabilității existenței umane, stigmatul moral dispare de pe fruntea omului tragic : antinomia morală rămîne atunci numai unul dintre multiplele moduri ale tragicului ; în același timp, însă, antinomicul poate fi susținut ca un amar privilegiu al unei categorii ontologice din care se înfruptă și tragicul. Ceea ce constituie forța unei antinomii este faptul că ea depășește simpla contradicție logică, prin caracterul irezolvabil pe care-l conține, prin poziția extremă pe care o posedă la granițele cunoașterii și ale gîndirii. Orice contradicție reală poate deveni antinomie, atunci cînd e concepută ca ceva ultim, cînd e trăită ca expresie a lumii. Un univers antinomic este un univers despicat în două în chiar inima sa. Pentru Karl Jaspers (5) antinomiile kantiene constituie numai cazul antinomiilor pentru gîndire, care se ivesc de partea obiectului ; însă omul, ori de cîte ori gîndește, simte sau acționează, se află între două infinituri : lumea obiectivă și lumea subiectivă, amîndouă inepuizabile, de nepătruns, determinîndu-l în mod specific. Pentru omul tragic, care e o personalitate angajată în planul axiologic, antinomiile care se ivesc de partea obiectului sînt antinomii ale valorii și acțiunii. Lumea axiologică e structurată într-o continuă prezență față-n față, într-o contrarietate de valoare și non-valoare. În general, oricărei valori îi e legată în mod intim o non-valoare ; nici o valoare nu se poate realiza prin puteri și condiții exclusiv pozitive, ci realizarea ei e strict determinată de non-valori. De aceea omul care intenționează realizarea unei valori trebuie să știe că ierarhia axiologică pozitivă se află în strînsă legătură cu un reflex real al ei negativ, și deci să ia în considerare inevitabilitatea apariției non-valorilor. Consecința care decurge din această teză a lui Jaspers pentru sfera de acțiune a eroului tragic este dintre cele mai interesante, și am indicat-o mai sus. Orice acțiune în domeniul axiologic are urmări pe care cel ce acționează nu le-a voit, n-a putut să le vrea. Din fidelitatea cu care orice valoare este urmărită de non-valoarea respectivă, rezultă în orice proces activ o complexiune ce duce la rezultate neintenționate, dincolo de limitele determinării voluntare. Situația excepțională a omului tragic vine așadar, din împrejurarea, care pentru el se ivește neîncetat, că rezultatele acțiunii sale întrec intențiile sale, iar responsabilitatea, asumată pentru anumite realități prevăzute, trebuie să se extindă, să acopere aceste rezultate noi. Eroul tragic este responsabil nu numai de faptele sale, ci și de urzeala ultimă a firii omenești.

Funestul privilegiu al oamenilor excepționali este de a se afla întotdeauna în situații esențiale decisive, și de a nu executa — în gestul lor cel mai mărunt — decît mișcări care angajează total condiția umană. S-ar părea că pentru asemenea oameni situațiile obișnuite sau chiar situațiile particulare sînt interzise : ei se află permanent la marginile ființei, acolo unde totul se rezolvă în mod definitiv. Urmărind seria de valori pe care vrea s-o realizeze și întrebîndu-se necontenit asupra mijloacelor care fac posibilă această realizare, omul tragic se află pus în fața inevitabilului, în fața unor situații limită ; orice contradicție logică, banală pentru majoritatea oamenilor, rezolvabilă pentru majoritatea muritorilor, devine pentru omul tragic antinomie irezolvabilă, pentru că oglindește antagonist — ivit în însăși constituția universului, pentru că e trăită de către el în tensiunea unor sentimente care-l mistuie total. Zona comportamentului călduț, a situațiilor cotidiene a fost depășită : omului tragic nu i se mai oferă o sumă întreagă de posibilități, fiecare din ele capabilă să rezolve tensiunea în care se află, ci o singură posibilitate care stăruie mereu în fața sa — moartea. În momentul cînd Othello ajunge la convingerea că este înșelat, lumea se închide de jur împrejurul lui, arătîndu-i o singură ieșire : crima. uciderea Desdemonei. Ceea ce ne cutremură la el nu este pasiunea oarbă a geloziei, ci intransigența sa morală : incapacitatea maurului de a concepe o lume lipsită de dimensiunea fidelității în iubire. Dar această ieșire este de fapt o falsă ieșire : descoperind mîrșăvia lui Iago, el nu mai poate fi ferit de tăișul propriei sale spade. Uneori, eroul execută cîteva mișcări pseudo-salvatoare care nu fac decît să întîrzie deznodămîntul : Coriolan, angajat împotriva patriei și familiei sale, dă înapoi în fața zidului de netrecut, cu iluzia că astfel a rezolvat antinomia ; dar atunci intervin forțele secundare, uitate, elementele parazitare pe fapta sa, acelea care au crescut pe neobservate odată cu propria sa acțiune și care acum au ajuns suficient de puternice pentru a-i provoca prăbușirea.

De altfel, însăși reacțiunea omului tragic față de antinomii îl face să fie destinat morții : în fața acestora, el nu rămîne nici resemnat, nici distrus, ci se simte înviorat spre faptă de o nouă putere care se varsă în el. Avîntul lui cel mai intim este de a realiza o sinteză vie a antinomiilor, iar această forță interioară se exprimă sub forma unei cutezanțe excepționale, ca o tentativă de a modela un chip ideal al lumii, ca un entuziasm care-l împinge euforic pînă la limitele ființei. Antinomiile, ca lanțuri care împovărează existența, pot fi rupte numai prin actul suprem al dăruirii de sine. „Cine își riscă conștient viața trăiește o libertate unică" (6).

4. Este, deci, o realitate în afară de orice discuție că situația eroului tragic se încoronează în moarte. Necesitatea, precum și caracterul inevitabil al catastrofei sînt o cerință esențială a universului tragic : ea exercită funcția determinantă a unei axiome. A presupune că fenomenul tragic se poate prezenta și rotunji deplin, indiferent dacă există sau nu catastrofa finală înseamnă, a-i reduce importanța și a-i refuza orice semnificație metafizică. De altfel, teza că prăbușirea, nimicirea fizică a eroului ar putea fi înlăturată își găsește o negare dintre cele mai categorice în neputința eroului ce poartă vina tragică de a ocoli această vină. Paradoxul specific al eroului tragic este acela de a deveni vinovat în fapta fără vină. Poziția sa în lume poartă un semn aparte tocmai prin aceea că nimic, nici o mișcare a sa nu intenționează spre vină : asupra eroului tragic vinovăția coboară din senin, certificînd prezența copleșitoare în lume a unei iraționalități care face să se ridice brusc termenii antinomici : în fața fericirii și solidarității înalță lupta și vrăjmășia, sensului firii îi opune accidentalul și absurdul, iscă vina din inocență, în plenitudinea vieții pretinde moartea. Se poate spune, deci, că eroul tragic cade brusc în vină, că la un moment dat încep să-i fugă terenul de sub picioare. „Vina e aceea care vine spre el, nu el merge spre vină" (7). Subliniem însă, încă odată, că această vinovăție care-l împresoară din toate părțile nu trebuie înțeleasă în sens moral : numai cavalerul fără frică și fără pată poate să primească acoiada tragică.

Așa cum nu se poate feri de a cădea în vină, eroul tragic nu poate să ocolească moartea : ineluctabilă, aceasta pîndește răbdătoare îndărătul siruriior de osteni care-i sînt credincioși ; perseverență, ea așteaptă să se declare fisura metafizică a lumii, prin care să se poată strecura. Ar fi greșit să spunem că eroul tragic se apropie de moarte cu fiecare gest glorios al său : accesiunea sa nu se-ntunecă deloc, forța acțiunilor sale nu slăbește. Mai curînd am putea să spunem că moartea se strecoară între mișcările lui, că umbra trupului lui sporește cu umbra ei, pe măsură ce se expune unui soare din ce în ce mai orbitor. S-ar părea că moartea obișnuită și obștească, moartea cotidiană și lipsită, adesea, de orice rezonanțe deosebită, inevitabilul musafir al fiecărei case, a pornit în căutarea unui ins excepțional care s-o particularizeze. În universul tragic asistăm la o specifică individualizare a morții. Moartea capătă un nume, primește botezul unei vieți exemplare : este moartea lui Don Carlos sau a lui Egmont, atît de personale cu toată asemănarea dintre ele.

Inevitabilitatea morții eroului tragic nu este inevitabilitatea generală a morții care asediază orice ființă finită. Necesitatea cu care se dă moartea în planul tragic este o necesitate instaurată ad-hoc, o fatalitate de gradul al doilea, ridicată la această putere de prezența elementului demonic, pe care o condiționează constelația unui destin. Pentru modul tipic în care mor amanții, moartea lui Romeo și a Julietei este ca o premieră de gală.

După părerea noastră, se atentează la demnitatea tragicului nu numai considerînd ca neesențială nimicirea eroului, dar și privind-o ca o barieră care ar putea fi depășită. Faptul că Oedip, după ce se descopere vinovat, nu moare, nu constituie o infirmare a punctului nostru de vedere ; ființa esențială a regelui teban, pe care o formează integritatea sa corporală, este definitiv distrusă : în mizerie și orb, ispășindu-și crima și incestul Oedip este mai tragic decît ar fi fost în Hades unde apa Lethei dă uitarea.

5. Posibilitatea ca moartea să constituie pentru erou o scăpare din iețele unui destin întunecat, și să însemne începutul unui nou nivel de viață este o ipoteză care primejduiește puritatea fenomenului tragic. De altfel, în tragediile unde prăbușirii exterioare a eroului îi este opusă înălțarea lui interioară, iluminarea excepțională care-l pătrunde ca un reflex al unei existențe dincolo de contingent, impresia de tragic sufere, pentru că acolo tragicul nu mai atinge zona metafizică, ci devine doar o etapă a unei transformări spirituale. În sensul acesta, atît „Egmont" cît și „Faust" — cele două „tragedii" goetheene — au finaluri ce reduc rezonanța tragică, datorită faptului că introduc o justificare a morții ca victorie și mîntuire. Intervenția lui Dumnezeu care, la finele piesei lui Goethe, anunță salvarea, mîntuirea lui Faust, ni se divulgă — în planul care ne interesează aici — ca un „deus ex machina" de tip euripidian, procedeu teatral care dizolvă sau pulverizează tragicul. Desigur, concepțiile celor doi mari scriitori sînt complet diferite. De aceea, orice discuție asupra înălțării finale a lui Faust pune raportul dintre tragedie și creștinism.

„Faust" — ca expresie a creștinismului, doctrină care postulează acordarea grației divine în clipa supremă printr-un act de mizericordie a Creatorului, act solicitat fără îndoială de efortul moral al omului, dar fără a-l determina cu necesitate ; și ca expresie a concepției lui Goethe despre infinitatea vieții fundată pe activitatea inepuizabilă a spiritului — închide perspectiva în care fenomenul tragic ar putea să apară în toată funesta sa măreție. Tot așa, misterele creștine — e suficient să citâm aici două dintre cele mai realizate ale secolului nostru : „Martiriul Sfîntului Sebastian" de Gabrielle d'Annunzio și „L'Annonce faite à Marie" de Paul Claudel — prin insistența asupra momentelor înălțătoare și asupra unei vieți care continuă dincolo de moarte într-o lumină pură, paradisiacă, nu realizează integral tragicul, deși abundă în situații care, în ele însele, sînt generatoare de tragic. Încît ni se pare neîndoios că doctrina creștină — care afirmă că omul credinței, pus în fața morții și a martiriului, își îndreaptă privirea spre tronurile de lumină, iar suferința sa nu e resimțită decît ca o beatitudine inexprimabilă — constituie un corp incompatibil cu doctrina tragicului.

6. Filozoful danez Sören Kierkegaard a stabilit în mod pregnant diferența între eroul tragic și eroul credinței. Personajul tragic, ca și sfîntul sau martirul creștin, își află deopotrivă punctul de plecare într-o pasiune care-i inserează în obiect. Dar în timp ce pasiunea eroului tragic (iubire, ură, ambiție etc.) îl angajează în concret, pasiunea eroului creștin (iubirea și credința) îl pune pe acesta în raport cu absolutul, cu Dumnezeu. Atît concretul axiologic — pentru eroul tragic — cît și absolutul divin — pentru cavalerul credinței — sînt două obiecte antinomice, două paradoxuri care se oferă ca două lumi inepuizabile. Deosebirea se indică abia de aici înainte : în timp ce eroul tragic, printr-o reacție specifică în fața antinomiei concretului, cutează și riscă, încercînd o trecere dincolo de barierele care i se opun, eroul creștin acceptă paradoxul divin, făcînd din exercițiul credinței sale o supunere deplină față de ceea ce nu poate fi înțeles pe cale rațională, ci numai acceptat prin genuflexiune fideistă. Tocmai de aceea, eroul tragic pierde totul și se pierde pe sine însuși, în timp ce eroul creștin recîștigă totul și se salvează într-o altă lume. Primul, rămînînd tot timpul într-un plan unde funcționează determinările reale ale umanului, se află pe un teritoriu ferm, care suportă greutatea persoanei sale fizice în mersul ei ineluctabil spre glorie și prăbușire ; al doilea, permanent într-un raport strict particular cu Dumnezeu, este absolut sigur, lipsit de orice punct de sprijin real, în afara propriei sale credințe. Eroul tragic știe că trebuie să riște totul, pentru că ființa sa întreagă se realizează numai prin acest risc, prin efortul de a cîștiga lumea ; eroul creștin crede, la modul absurd, că totul e numai o încercare la care-l supune Dumnezeu. Omul tragic se angajează în concret, deoarece concretul e singurul plan în care poate să trăiască și să-și realizeze valoarea sa specifică. Martirul creștin se dezangajează din real, deoarece acesta e — pentru el — doar pragul unei alte existențe, singura adevărată. În raportul său particular cu Dumnezeu, eroul creștin se desprinde mai întîi de real, apoi se refugiază în absolut, plin de dragoste și de umilință. Cînd aceste două mișcări au fost îndeplinite prin forța credinței sale, eroul creștin obține din nou lumea reală, (Avram îl recapătă pe fiul său Isac), pentru că totul n-a fost decît o probă, un examen al credinței sale, la care l-a supus Domnul. Eroul tragic nu cunoaște însă o asemenea trecere : el rămîne în concret, nemișcat, neschimbător, în strălucirea interioară a cutezanței sale, pînă ce pierde totul în mod iremediabil. Căci tocmai în aceasta constă tragicul : în constatarea că incoruptibilitatea și puritatea morală a eroului, calități menite să garanteze apropierea intimă și incontestabilă a concretului real, sînt — din contra — motive ale prăbușirii sale. În timp ce eroul tragic, pradă unei suferințe care se poate exprima în termenii generali ai eticii noastre, simte alături de sine tot timpul argumentele nobleței umane, dar — în pofida acestora — pierde totul eroul creștin, singur, lipsit de putința de a-și exprima într-un limbaj coerent, rațional, situația de încercare în care-l așează raportul său personal cu paradoxul divin, nu află aprobarea și iubirea nimănui, dar pînă la urmă cîștigă din nou totul (8).

7. Tragicul se află, așadar, înafara credinței. Lucrul acesta ni se pare că rezultă chiar dintr-o analiză ca aceea a lui Unamuno (9) care încearcă să stabilească în ce constă „sentimentul tragic al vieții". După cugetătorul spaniol, angoasa tragică a vieții noastre e generată de conflictul irezolvabil dintre viață și rațiune : omul tinde în mod esențial spre imortalitate, pe care n-o poate obține decît postulînd existența lui Dumnezeu : dar rațiunea se opune, cu luminile ei, acestei construcții pe care o înalță credința ; de aici — sfîșierea lăuntrică, îndeosebi pentru spiritele moderne, de facturi carteziană, care tînd spre un lucru ce li se dezvăluie de la început ca fiind imposibil de realizat. Argumentația lui Unamuno demonstrează însă că tragicul, sentimentul tragic al vieții, se iscă nu în sînul creștinismului — un adevărat creștin nu încearcă o atare despicare interioară între rațiune și credință — ci la marginile lui : îndoiala se infiltrează numai în sufletele în care credința n-a fost destul de puternică pentru a adăpa cu apele ei răcori-

(Continuare în pag. 7)

Modelaj de Dîrdăreanu Gabriela, cl. V

LUCEAFĂRUL

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți :
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Gheorghe Tomozei
Secretar general de redacție :
Constantin Țoiu

REDACȚIA :
București, Bd. Ana Ipătescu, 15
Telefon : 11.51.54 ; 12.16.10

ADMINISTRAȚIA :
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : Mircea Popescu
Paginator : Nicolae Ion.